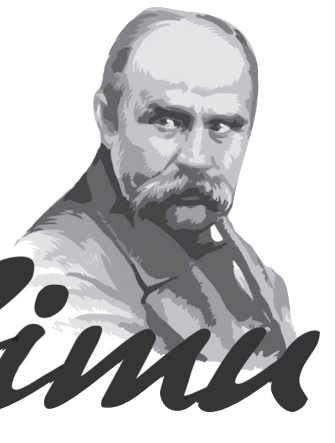
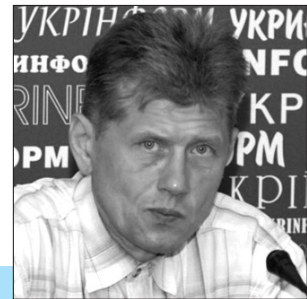

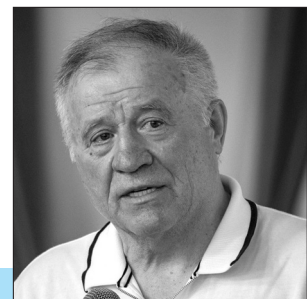

СЕРГІЙ МЕЛЬНИЧУК

5

ГЕОРГІЙ ФІЛІПЧУК

8–9

ГАЛИНА ДАЦЮК

14

Щодо інформаційної безпеки

Сергій ПРИСУХІН,
доктор філософії, член Головної Ради
ВУТ “Просвіта” імені Тараса Шевченка
Світлина автора

Робочу зустріч 7 липня просвітяни розпочали з вшанування пам'яті загиблих внаслідок масованої російської атаки на Київ і Київщину в ніч проти 6 липня.

Головною темою подальшого обговорення була проблематика інформаційної безпеки України. Модерував зустріч, за традицією, голова ВУТ “Просвіта” імені Тараса Шевченка Павло Мовчан. Доповідачами та учасниками спілкування (наживо і дистанційно) були знаний український журналіст, який понад десять років був президентом Національної радіокомпанії України, Віктор Набруско та український юрист, політик, лідер ВГО “Українська альтернатива” Микола Голмша.

Серед присутніх: Юрій Нагулко, Олександр Ковалів, Ігор Зоц, Євген Букет, Петро Чернега, Іван Заєць, Петро Ющенко, Кирило Стеценко, Дмитро Чистяк, Фергад Туранли, Петро Лантух, Сергій Файфура, Анатолій Радзіховський, Ігор Курилів, Сергій Присухін, Роман Кухарук, Микола Васків, Дмитро Ломачук, Віталій Мельничук, Андрій Чебикін та інші.

Учасники зібрання домовилися підготувати Звернення:

- до Європейської комісії щодо обов'язку реагувати на порушення статей Договору про Європейський Союз, які проголошують фундаментальні цінності Союзу – людську гідність, свободу, демократію, рівність, верховенство права та права людини (ст. 2), зміцнення

миру, добробуту і солідарності як головну мету Союзу (ст. 3) і обов'язок держав-членів діяти добросовісно, лояльно співпрацювати та утримуватися від будь-яких дій, що ставлять під загрозу досягнення цілей Європейського Союзу (ст. 4);

- до Європейського парламенту – ініціювати парламентські слухання щодо загрозової політизації історичних трагедій польсько-українських відносин, а також угорсько-українських відносин через політичний вплив офіційного Будапешту на частину громадян України шляхом масового надання угорського громадянства та використання мовного питання як інструменту зовнішньополітичного тиску;

- до Ради ЄС та лідерів держав-членів ЄС з тим, щоби виробити єдину політику недопущення використання історичних конфліктів як інструменту внутрішньої політичної боротьби, надати принципів політичну оцінку будь-яким проявам історичного реваншизму, міжнародного підбурювання, іншим діям, які суперечать духу і букві Договору про Європейський Союз.

Були раді привітати наших побратимів Євгена Букета та народного художника України Андрія Чебикіна із заслуженими нагородами ВУТ “Просвіта” імені Тараса Шевченка – Орденами Нестора Літописця. Просвітян відзначили за вагомий особистий внесок у справу національного відродження, розбудову та зміцнення Української держави. Так само радо привітали Івана Зайця з новоліттям.

За підсумками круглого столу “Інформаційна безпека України” було ухвалено резолюцію, яку друкуємо тут.

Виклики інформаційної галузі, що становлять загрозу інформаційному суверенітету держави

1. Фактично ліквідована в Україні мережа проводового радіомовлення, яка була не лише всеохоплюючою і найменш вразливою від зовнішнього втручання системою поширення радіомовного контенту, а й найбільш сталою і ефективною системою оповіщення населення, навіть в умовах блекауту. Функціонування матеріально-технічної частини цієї системи забезпечував свого часу приватизований “Укртелеком”.

2. Поспішне роздержавлення національних медіа в умовах наростаючих зовнішніх інформаційних загроз фактично обеззброїло Україну в інформаційній війні з росією. Після Революції Гідності під тиском вузького кола західних партнерів та внаслідок сумнівної домовленості політичних груп, Верховна Рада України ухвалила закони про роздержавлення ЗМІ, зокрема і про утворення суспільного мовлення. Згодом було проведено специфічне реформування потужного національного інформаційного ресурсу, а власне його демонтаж в умовах російської воєнної агресії. Суспільний мовник опинився на задвірках національного інформаційного поля. Остаточою була зруйнована мережа середньохвильового поширення радіосигналу, система інформаційного забезпечення в особливий період, під час техногенних катастроф, надзвичайних ситуацій, воєнного стану. До початку повномасштабної війни 2022 року суспільне мовлення абсолютно було виключене з процесу інформаційної протидії російській агресії, в якій інформаційно-про-

Продовження на стор. 2

ПЕРЕДПЛАТА—2026

Тижневик “Слово Просвіти” (індекс 30617) можна передплатити у відділеннях “Укрпошти” за допомогою “Каталогу медіа України” на друге півріччя 2026 рік (стор. 41).

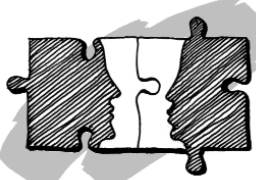
Вартість є такою:

1 міс. — 71 грн.

3 міс. — 213 грн.

5 міс. — 355 грн.

Будьмо, друзі, разом!

Закінчення.
Поч. на стор. 1

Виклики інформаційної галузі, що становлять загрозу інформаційному суверенітету держави

радіоцентрів. Тому внутрішнє радіомовлення організоване через малопотужні передавачі з вкрай обмеженими зонами охоплення, що добре усвідомлює країна-агресор і використовує свої переваги для анексії радіочастот і господарювання в українському радіопросторі.

6. Легковажна, а можливо й злочинна, відмова суспільного мовника від трансляції з 2023 року програм Українського радіо передавачами СХ-діапазону, у тому числі передавачем потужністю 100кВт на частоті 1278 кГц (с. Курісове Одеської обл.). У зоні охоплення цього передавача — тимчасово окуповані території АР Крим, Запорізької, Донецької, Луганської та Херсонської областей.

7. Залишилися в минулому мобілізаційні завдання для телерадіокомпаній, підприємств Концерну РРТ і поліграфічних підприємств. Не функціонують захищені пункти мовлення і управління. Жодна телерадіокомпанія, у тому числі Національна суспільна телерадіокомпанія України, не мобілізована та не вмонтована у загальнодержавну систему протидії агресорові.

Зважаючи на вищевикладене, пропонуємо на засіданні Ставки Верховного головнокомандувача чи РНБО України розглянути питання про стан, проблеми і першочергові зав-

дання у сфері інформаційної безпеки держави з метою підвищення рівня інформаційного потенціалу держави та посилення інформаційної складової у справі захисту і оборони України та ухвалити відповідні першочергові рішення.

Серед них, зокрема:
доручити Кабінету Міністрів України:

- вжити невідкладних заходів щодо забезпечення національного телерадіомовлення на всій території України, тимчасово окупованих територіях та за кордоном;

- провести функціональне обстеження центральних органів виконавчої влади, інших органів державного управління, здійснити перерозподіл їх компетенцій щодо формування і реалізації державної інформаційної політики, оперативного реагування на інформаційні загрози;

- відновити повноваження, систему підпорядкованості та підзвітності Держкомтелерадіо як конституційного державного органу;

- передати до сфери управління Держкомтелерадіо Концерну РРТ, вжити заходів щодо його реорганізації відповідно до оперативних потреб забезпечення стійкого телерадіомовлення, використання технічних можливостей у протидії інформаційній агресії проти України, посиленні

автоматизованої системи оповіщення;

- розробити і внести в установленому порядку проекти законів України “Про Державний комітет телебачення і радіомовлення”, “Про концептуальні засади державної інформаційної політики”, “Про інформаційний суверенітет та інформаційну безпеку особи, суспільства, держави”, “Про систему суспільного телебачення і радіомовлення України”, передбачивши, зокрема, суб’єктність Суспільної телекомпанії України, Суспільної радіокомпанії України, Регіональних суспільних телерадіокомпаній (Каналу територіальних громад), а також законодавчо передбачивши виконання ними державотворчих та суспільно-значущих функцій у програмній політиці як умова ліцензування мовників, які використовують національний радіочастотний ресурс;

- розробити заходи протидії зовнішнім інформаційним загрозам, передбачивши збереження та використання національного інформаційного ресурсу як фактору національної безпеки і створення потужної інформаційної корпорації, без якої неможливе існування держави в сьогоденному конкурентному світі зовнішніх загроз та викликів, а також підготовку фахівців, здатних не лише адекватно оцінювати інформаційні ризики і оперативно реагувати на загрози, а й стратегічно формувати і утверджувати україноцентричні суспільні погляди;

- внести до Верховної Ради України законодавчу ініціативу щодо конституційного унормування інформаційно-частотного ресурсу як національного надбання поруч з іншими національними стратегічними ресурсами — надрами, землею, водою, повітрям, що мінімізує його агресивний грабунок та стане запорукою національної безпеки;

доручити Держкомтелерадіо:
- невідкладно розробити та внести в установленому порядку зміни та доповнення до чинного Закону України “Про Суспільне телебачення і радіомовлення України”, Статуту АТ НСТУ в частині особливостей управління і

діяльності НСТУ під час особливого періоду воєнного стану, задоволення потреб оборони держави і захисту її території від агресії, виконання завдань мобілізаційного плану;

- розробити і внести в установленому порядку пропозиції щодо посилення інформаційних спроможностей держави у воєнний період і у мирний час, у тому числі щодо поширення інформації про Україну за кордоном, з урахування вимог Закону України “Про мобілізаційну підготовку та мобілізацію”;

запропонувати Національній раді з питань телебачення і радіомовлення:

- вжити невідкладних заходів щодо посилення контролю за дотриманням ліцензіатами ліцензійних умов та умов ліцензій, нагляду за дотриманням стандартів на норм технічної якості телерадіопрограм;

- запровадити особливі умови ліцензування діяльності телерадіокомпаній у період правового режиму воєнного стану, задіяння їх можливостей в інформаційній протидії агресорові, сприяттє реалізації воєнної політики України;

- всебічно сприяти роботі телерадіомовних компаній, які забезпечують інформаційну підтримку оборонних зусиль держави;

- здійснити перерозподіл ліцензійного забезпечення загальнодержавних суб’єктів мовлення за принципом “всі країна на одній хвилі”, сприяти їм у максимальному покритті сигналом усієї території України;

- проаналізувати використання ліцензій, наданих НСТУ, для загальнонаціонального мовлення на усій території України.

Зважаючи на актуальність і чутливість викликів національній безпеці в інформаційній сфері, ми свідомо не розкриваємо сутності порушених проблем і розраховуємо на відповідне реагування. Водночас засвідчуємо готовність до роботи з опрацювання відповідних рішень в інтересах Української держави.

Резолюція ухвалена 7 липня 2026 р. учасниками круглого столу ВУТ “Просвіта” на тему “Інформаційна безпека України”.

Точні науки підтверджують Біблію: старостильне датування православних свят

Юрій МОСЕНКІС,
Дмитро КОЛЯДЕНКО

Питання про “старий стиль” (юліанський календар) і “новий стиль” (новоюліанський календар, дуже мало відмінний від григоріанського) останнім часом стало особливо актуальним. Однак об’єктивному розглядові цього питання перешкоджає декілька обставин. По-перше, проблема сильно політизована. Нерідко можна почути, що старостильні дати асоційовані з московським патріархатом і московитською традицією, і хто святкує Різдво Христове 25 грудня — той патріот, а хто 7 січня — сепаратист. За такою логікою можна і Великдень, і Новий рік святкувати в дні, відмінні від московитів. Однак Різдво

за старим стилем відзначають Єрусалимська, Грузинська та Сербська православні церкви. 7 січня святкує більшість греко-католиків — на відміну від римокатоликів, що святкують 25 грудня. Через те не одне десятиліття в розмовному слововжитку 7 січня називають православним Різдвом, а 25 грудня — католицьким Різдвом. Вірменська апостольська церква святкує Різдво 6 січня — за давньою традицією одночасно з Богоявленням.

По-друге, датування свят — проблема астрономічна, а не історична й тим паче не політична. Звідки взялася відмінність календарів (“стилів”)? Датування свят є умовним і символічним, аж ніяк не пов’язаним із суттю християнського віровчен-

ня про спасіння. Христос у Новому Завіті асоційований із Сонцем. Різдво Христове прив’язане до зимового сонцестояння, Благовіщення і Великдень — до весняного рівнодення. Натомість Різдво Івана Хрестителя (Івана Купала) — до літнього сонцестояння. Різниця календарів мотивована поступовим зміщенням точок сонячного року (сонцестоянь і рівнодень) — на 8 днів за 1000 років. На початку нової ери точка весняного рівнодення переходила з сузір’я Овна (символ жертвовного агня) до сузір’я Риб (символ новонародженого християнства).

Нинішня різниця юліанського і григоріанського календарів становить 13 днів. Для поточного календаря один день різниці додається за 100 років — за

винятком тих століть, чий номер ділиться на 4 (1600 і 2000 роки). Через те і в XX, і в XXI століттях різниця становить ті самі 13 днів. Легко вирахувати, що така різниця накопичилася приблизно за 1800 років (8 днів за тисячоліття плюс вищезгадані два століття, коли дні не додавали). Зрозуміло, що перший час після запровадження юліанського календаря він був точний, і тоді ж формувалися церковні образи християнських свят.

Для прикладу розглянемо богородичні свята. Народження Діви Марії святкують 21 вересня за старим стилем, 8 вересня за новим стилем. Успіння Пресвятої Богородиці відзначають 28 серпня за старим стилем, 15 серпня за новим стилем. Богородицю в Новому Завіті названо Ді-

вою — і під цією самою грецькою назвою (грецькою мовою *Партхенос*) відоме й сузір’я Діви. Відтворивши за допомогою комп’ютерної програми небо першої половини I тисячоліття по Р.Х., побачимо вражаючий результат. Сузір’я Діви зникає з неба (стає невидимим у променях Сонця) близько дати Успіння Пресвятої Богородиці, а знову видимим — близько дати Різдва Пресвятої Богородиці. Але йдеться про **старостильні дати** — для новостильних дат ця закономірність не спостерігається.

Таким чином, **астрономія підтверджує Біблію — але за старим стилем!** Отже, датування християнських свят — не віровчення і не політика, а астрономія. Без точних наук не обходиться й тут.

Павло МОВЧАН

Ні, це не відомий “Чорний квадрат” беззмисловності або ж сатанинства Казимира Малевича. Це — магічний квадрат, який нам нагадує зруб криниці, де б’ють життєдайні джерела, де можна серед світлого сонячного дня побачити зоряне небо. Потрібні лише певні зусилля, аби заглибитися в цей квадрат... Квадрат минувшини, свідками якої є генетичні, археологічні і мовні дані, записані, як стверджує відомий науковець Георгій Чорний, на файлах із відповідними однойменними назвами.

Генні файли — це гени сушних людей та їхніх предків, які міцно пов’язані між собою лініями передачі спадкової інформації.

Так, саме квадрат, у якому пакує особливе світло, особливі кольори, особливі постаті, особливі звірі й птахи... Ми їх впізнаємо, бо саме з ними ми споріднені, ми з ними — кривняки, ми — родичі, тобто однієї групи крові. Отже, ми з ними з одного кореня, з одного зоряного неба, з одного сонця та з одного ґрунту...

Звичайно, ви здогадалися, ми знаємо одне одного вже не одне тисячоліття. Так-так, з Трипільської доби, з черкаських, полтавських, житомирських, київських земель...

Окрім кольорів, ми чуємо ще й звуки, сакральні звуки... Передовсім півня, зозулі, соловейка... так-так, у малому — ве-

Магічний квадрат

Юрій Нагулко

лике, у великому — безмежне.

Кого лише з птаховиння ми не чуємо. Але ж ви почуєте й іржання коней, посапування волів, ремігання корів, поцокування копит і, зрозуміла річ, — протягне му-у-укання... почуєте цівкання молочних струменів, відчуєте запахи шойно спечених коржів, побачите димок, що сміється з кабічки, потріскування палаючого палічка...

Ні, я не годен переказати, перевідтворити того світу, який приходить до нас із цього магічного квадрата — квадрата Юрія

Нагулка. Вражений, замовкаю і відчуваю, як у мені естві відкрився енергетичний світлий квадрат добротворення, добротворення, добротворення.

Так, у малому — велике, у великому — безмежне. Візуалізація нашого історичного минулого обмежилася лише княжим періодом Русі. Глиняні горщики з Трипільської доби часів Хвойки лише натякали на нашу спорідненість з доісторичним нашим минулим, у якому була своя цивілізація — Трипільська. Своїми протомістами, культовими спорудами, своїми знаками, своєю орнаментикою, своїм голосом, своїми змістами, своїми обрядами трипільців-землеробів Юрій Нагулко, немов той чарівник, розсунув завісу над рампою віків і повелів заглянути в цей чорний квадрат. Ось вона, наша рідна земля, ось її форми, її творці — наші пращури, яких тут же з’явилися охочі привласнити собі, застосовуючи лукавий прин-

цип однієї деталі, тобто глиняного носа, що відтворювався гончарем одним потиском пальців, і як цей ніс можна віднести до найпереконливішого аргументу — семітичний! Забувши про те, що семіти з’явилися на світ через кілька тисячоліть після Трипільської цивілізації.

Юрій Нагулко наділений особливою здатністю занурюватися в глибини віків, показувати тяглість нашої земної цивілізації, яка нікуди не зникала. А лише трансформувалася, лише частково знеособлюючись, зберігаючи основу національної, а то й расової спорідненості. Сьогоднішня війна, вчинена зайдами-кочівниками, які не один раз спустошували наші терени, є одним із доказів того, що землероб завжди загрожений номадами, що лише й уміли окупувати, грабувати і нищити. Магічний квадрат — це одночасне занурення і в глибину, і у висоту. Це своєрідна божественна матриця.

Відомий американський вчений Джеффри Томпсон колись писав, що не існує такого місця, де наше тіло закінчується або починається... Живі тканини передовсім поєднані між собою невідомим раніше енергетичним полем, яке регулюється, як не дивно, людськими почуттями, людською свідомістю, незалежно від відстаней. За межами нашого буденного сприйняття існує певне енергетичне поле, яке об’єднує все суще в світі. Прига-

дайте відому сентенцію, що з сили мовчання виникає потужна сила розуму, всесвітнього розуму, який керує усіма речами. Матерія організується і діє завдяки силі, що викликає вібрацію у всіх елементах атома, що зберігає цілісність цієї мікроскопічної сонячної системи. Ми відчуваємо наявність певного усвідомленого розуму, який і є, як з’ясувалося, матрицею всього сущого.

Зрозуміла річ, що існує певне поле тут і тепер і в цю мить у вигляді, наприклад, мене і вас, у вигляді квантового мосту між реальністю і нашими ідеями. Саме завдяки цьому добрі почуття молитви, які здійснюються всередині нас, впливають на оточуючих. Чому я на цьому наголошую? Бо Юрій Нагулко виворужує світу незримого і ті постаті, і ті речі, які існують поза нашими уявленнями, але які є, як не дивно, реально переконливими, що потрактовується новою молодістю наукою археогенетикою як генетичні свідчення, котрі далеко не всіма сприймаються у наш сумний уречевлений світ, у нашу добу пристосуванства і знецінення. Юрій Нагулко відкриває цямрину цього магічного квадрата, зазираючи у глибини як земні, так і небесні.

Скористаємось нагодою — зазирнімо в цей магічний квадрат. Бо ми будемо заворожені і просвітлені, і безмежно вдячні митцю.

Огляд медіа та соціальних мереж

Сили безпілотних систем Збройних Сил України (СБС ЗСУ) продовжують систематично завдавати ударів по енергетичній інфраструктурі російських військ на тимчасово окупованих територіях. Так, за перші десять днів липня було уражено вже 60 енергетичних об’єктів в окупованому Криму та інших захоплених Росією регіонах. Про це 11 липня повідомив командувач СБС Роберт “Мадяр” Бровді, інформує FREEDOM.

Польща передала Україні п’ять ракет РАС-3 MSE, призначених для систем протиповітряної оборони Patriot. Про це повідомляє Defence24. За словами віцепрем’єр-міністра та керівника Міністерства оборони Владислава Косіняка-Камиша, рішення ухвалили на прохання генерального секретаря НАТО Марка Рютте, а також верховного головнокомандувача сил США в Європі генерала Алексуса Гринкевича після консультацій із групою користувачів.

Зі смертю сенатора Ліндсі Грема ключові союзники США, такі як Україна, яким було складно впливати на адміністрацію президента Дональда Трампа, втратили один із найефективніших каналів зв’язку з Білим домом. Про це пише агентство Bloomberg. За останні три дні перед смертю Грем зустрівся з президентом України Володимиром Зеленським, відвідав завод із виробництва безпілотників в Україні та досяг домовленості із сенаторами щодо просування законопроекту про санкції проти країни-агресора Росії.

Вишневе в Київській області досі продовжує оговтуватися

після російської атаки 6 липня. Там працюють ДСНС та екстрені служби, які ліквідовують наслідки обстрілу. Удари перетворили 13 гектарів території на руїну. Про це повідомила журналістка Новини. LIVE Анастасія Жиденко, яка поспілкувалася з жителями у Вишневому.

Перші реальні можливості для завершення війни можуть з’явитися не раніше весни-літа 2028 року. Такий прогноз озвучив фінансовий аналітик Олексій Куш, зазначивши, що рішення міжнародних партнерів щодо фінансування України вказують на підготовку до тривалої підтримки. Про це він заявив в ефірі проекту Новини. LIVE “Світ на зламі”.

Війна потребує непопулярних рішень: замість підвищення мобілізаційного віку з 55 до 60 років варто було знижувати призовний вік. Про це в етері “Еспресо” розповів журналіст Віталій Портников. “Специфічною була ідея, яку ухвалили ще до Зеленського. Я ніяк не можу зрозуміти, хто це вигадав, — що потрібно не знижувати призовний вік, до того віку, коли люди дійсно мають служити у Збройних Силах. А підвищувати його з 55 років до 60”, — зауважив Портников. На його думку, таке рішення не має жодного практичного сенсу з точки зору функціонування збройних сил будь-

якої країни. А середній вік українських військових тривалий час залишався надто високим, що саме по собі свідчить про проблему.

У День вшанування пам’яті жертв трагічних подій українсько-польського протистояння в роки Другої світової війни на Волині відбулося вшанування біля пам’ятника українсько-польського примирення “Пам’ять — скорбота — єднання” у селі Павлівка. Про це повідомили Українському інституту національної пам’яті. У заході взяв участь, зокрема, голова УНП Олександр Алфьоров.

Поляки критично ставляться до іноземних лідерів, а найбільше скепсису викликають Володимир Зеленський та Дональд Трамп. Про це свідчать результати свіжого опитування United Surveys для видання Wirtualna Polska. Про результати дослідження повідомляє “Апостроф” з посиланням на Rzeczpospolita. Президент України очолив антирейтинг серед усіх політиків, яких оцінювали в дослідженні, —

йому не довіряють 75,8% поляків. Натомість схвально його діяльність оцінюють лише 12,5% респондентів, ще 10% опитаних не змогли визначитися із відповіддю.

“Верховний суд відмовив Петру Порошенку у задоволенні скарги на санкції Зеленського. Влада не змогла довести через суд жодної провини Порошенка тому вона його просто публічно принижувала. Багато хто на цьому місці сказав би щось типу, та котиться ви до біса. Порошенко багато чого може собі дозволити, він заможна людина. Натомість Петро Порошенко продовжує допомагати ЗСУ. Разом зі “Справою Громад”. Доби не минуло після ганебного рішення суду, а підрозділам ЗСУ вже передали 53 квадроцикли і 11 мобільних лісопил. Квадроцикли — це підвіз людей і БК та вивезення поранених там, де не пройде пікап або вантажівка. Лісопилки — це дошки, необхідні для обшивки бліндажів і будівництва фортифікацій. Допомоги ЗСУ, як пише Юрій Бірюков, могло б бути утричі більше. Якби не “зелені санкції” проти Порошенка”, — написав у своєму блозі на Фейсбукі письменник Дмитро “Калинчук” Вовнянко.

Збірка оповідань “Мої жінки” української письменниці Юлії Ілюхи увійшла до літньої добірки найкращих

книжок британського видання Financial Times. Книгу, яка через жіночі голоси розповідає про досвід війни в Україні, відзначили серед найкращих перекладних художніх творів літа. Про це повідомляє “Суспільне Культура”. Збірка “Мої жінки” складається з коротких історій, які через голоси різних жінок розповідають про наслідки повномасштабного вторгнення Росії в Україну. Серед героїнь книги є матері, дружини, вдови, жінки-військові та ті, хто був змушений евакуюватися або пережив важку втрату.

На 99-му році життя відійшов у вічність Олексій Степовий — художник, краєзнавець та людина незламної волі. Про це 11 липня повідомляє ВІТА ТБ, посилаючись на Джулинський центр культури і дозвілля, що на Вінниччині.

“Його життєвий шлях був сповнений важких випробувань: голодні роки, війна, безпідставне ув’язнення в радянських таборах лише за один малюнок, роки боротьби за правду і справедливість”, — йдеться у повідомленні.

У віці 85 років помер головний диригент оркестру Національного цирку України, народний артист України Марк Резницький. Про це 12 липня повідомив колектив цирку. Представники цирку зазначили, що Марк Резницький понад 60 років свого життя присвятив Київському цирку, “створюючи неповторну атмосферу та наповнюючи кожен програму майстерним джазовим оркестровим супроводом”.

Підготував Ігор ЗОЦ

Поразка Росії чи фантазії перед катастрофою

Валерій ЗАЛУЖНИЙ,
Надзвичайний і Повноважний
Посол України у Великій Британії,
Головнокомандувач ЗСУ
(2021–2024 рр.)

Я не належу до людей, які якимось чином лояльні до Росії. Проте вважаю, що нехтування здоровим глуздом через відсутність критичного мислення вже принесло Україні невидані у ХХІ столітті страждання, які можуть поширитись всією Європою. А вона фактично залишається єдиною надією України як на виживання, так і на майбутнє.

Все більше й більше ми бачимо в інформаційному просторі думки аналітиків, у тому числі з Європи та вже й США, що Росія прогала війну. Звісно, причиною тому є пряме трактування подій війни українським та європейським інформаційним простором, у якому достатньо посилянь саме на успіхи на полі бою та удари по логістиці і критичній інфраструктурі.

Проте чи є цей розвиток подій сталим і чи можна вважати, що кінець війни вже близько? Або ж ситуація все-таки інша та може змінюватися?

Щоб зрозуміти усе це, звісно, потрібно бути ближче не до джерела інформації, а до головного органу військового управління, яким сьогодні є Генеральний штаб Збройних Сил України. Лише він знає, який зв'язок між окремими тактичними діями, ударами з гарними картинками, а також їхньою вартістю та залежністю від спроможностей партнерів і досягненням стратегічних та політичних цілей.

І якщо навіть вважати, що у війнах початку ХХІ століття стираються кордони між тактикою, оперативним мистецтвом, стратегією і навіть політикою, що могло, з одного боку, через досягнення тактичних цілей або шляхом тимчасового виведення з ладу окремих елементів логістики чи критичної інфраструктури вирішити політичні завдання — наприклад, як це було на початковому етапі АТО в Україні, — то усе це точно не підходить під сучасну війну, де саме через розвиток науково-технічного прогресу фактично неможливо виконати тактичні завдання на землі. А такі відчутні і суттєві досягнення у нанесенні ударів по шляхах логістики та критичній інфраструктурі є лише тимчасовим успіхом, який неодмінно, залежно від адекватності російського військового керівництва, повернеться з таким же або сильнішим ефектом по нашій стороні.

Як працює логістика між великими прифронтовими містами і як власне вони функціонують в умовах дронного терору —

дуже наглядно демонструє не лише траса М14, а й, наприклад, Херсон. Доля інших міст — це лише питання часу.

Це і є війна на виснаження. Де за будь-яким успіхом або невдачею неодмінно стоїть ціна, яка завжди буде непомірно високою щодо реальних можливостей цей успіх забезпечити. І саме цей поріг терпимості до ціни і є визначальним для виживання.

А отже, вести мову про досягнення політичної мети, перемоги у війні тактичними діями на полі бою або навіть ефективними ударами по логістиці та критичній інфраструктурі — явно виходить за межі здорового глузду. Тоді очевидно, що інформація про окремі тактичні успіхи на полі бою та болючі удари по логістиці та інфраструктурі зовсім не повинна навіювати фантазії про скоре закінчення війни.

Що ж відбувається на полі бою? Очевидно, що ситуація на фронті й справді залишилася у глухому куті, який я описував наприкінці 2023 року.

Насичення безпілотними комплексами різного типу поля бою та постійна модернізація призводить до постійного удосконалення тактики їхнього застосування. Станом на зараз питання навіть не в тому, як утримати ту чи іншу позицію, а як до неї дістатися або провести ротацію чи евакуацію. Досягнення будь-якої тактичної мети відбувається ціною величезних втрат, які непропорційні отриманим результатам.

Для Росії, щоправда, ця опція все ще залишається доступною і як наслідок — дає росіянам можливість сконцентруватись на виконанні відносно значущих тактичних завдань, як це зараз відбувається з Костянтинівкою, а раніше було з Покровськом та Мирноградом.

Виконати такі ж завдання з нашого боку через відсутність засобів захисту від нової зброї та як наслідок — неможливість постійно втрачати велику кількість людей все більше неможливо. Відповідно, саме зараз на полі бою залишається ситуація, коли неможливо досягнути оперативних, не кажучи вже про стратегічні цілі, а вирішення тактичних завдань здійснюється поза загальною стратегією і, як наслідок, не впливає на загальну ситуацію.

Разом з тим, навіть утримання нинішнього глухого кута потребує не лише значних коштів, а й персоналу. Наприклад, операторів БПЛА та підтримуючої ланки, вже не кажучи про піхоту, яка має утримувати ту чи іншу територію.

І в результаті не можна говорити про перемогу на полі бою ні для Росії, ні для України. Бо з одного боку Росія не може навіть теоретично окупувати Україну військовим шляхом, а Україна поки не може тим же військовим шляхом деокупувати захоплену територію.

Усе описане, що відбувається на лінії фронту, абсолютно відповідає і ситуації зі знищенням логістики та виснаженням критичної інфраструктури. Очевидно, що попри відчутну результативність таких ударів, їхня вартість і технологічна залежність

від, наприклад, космічної складової, не дозволяє використовувати цей ефект як довготривалий стратегічний аргумент. Це лише тимчасове перехоплення ініціативи, яке могло б стати рішучим, але при подоланні низки проблем, як фінансових так і технологічних, що будуть потребувати достатнього часу для реалізації.

Разом з тим, наприклад, через нестабільність ситуації на Заході та недоліки в стійкості управління цими процесами, такі кроки малоімовірні. Але знову ж таки, якщо очевидно, що в нових умовах неможливо використовувати підходи 2022–2023 рр., то чи існують такі підходи для оцінки нинішньої ситуації? Попри відсутність такої методики в математичному вимірі, чи можна все-таки дати відповідь на запитання: **чи прогала Росія?**

Перш за все, щодо заявлених Росією політичних цілей можна вважати, що Росія їх не досягла, а отже, не перемогла. Проте цей висновок буде справедливим лише тоді, коли Росія погодиться припинити війну. Безумовно, цього не станеться.

Чи перемогла Україна? У тому сенсі, що Росія не досягла своїх цілей, так. Але, по-перше, Росія не вийшла з війни і не визнала поразки. По-друге, Росія окупувала великі території, які Україна поки не зможе повернути. І будь-який мирний договір буде болючим у питаннях територій. Це очевидно.

По-третє, навіть завдаючи нищівних ударів російській економіці, Україна залишається залежною від фінансової і технологічної підтримки та накопичує безліч внутрішніх проблем, з якими що далі, то важче впоратися.

По-четверте, Росія повністю це розуміє і покладається на виснаження України як морально, так і фізично. Крім того, Росія має більший запас ресурсів, хоч які, але власні космічні можливості та випереджає у виробництві, наприклад, балістичних ракет. Бо просто неможливо виготовити достатньо систем ППО, щоб протидіяти цьому.

По-п'яте, можна оцінити, чи перемагає Україна і чи програє Росія, оцінивши рівень міжнародної підтримки. А вона демонструє ознаки серйозного ослаблення через відступ США від України та існуючі розбіжності в межах Європейського Союзу. Гарні фотосесії і різноманітні форуми мають ефект об'єднання навколо України, проте зовсім не об'єднують Європу в боротьбі з Росією. А зростання вимог від наших сусідів до нас свідчить про те, що з майбутнім європейської безпеки не все гаразд.

Шосте — це війна на виснаження. **У ній не буде переможців, лише переможених.** До цього списку поки входять Росія та Україна, які попри прагнення видати бажане за дійсне, більше втратили, ніж здобули. Цей список буде розширюватися.

Отже, війна, попри глухий кут на фронті, продовжується, розширюючи як інструментарій її ведення, так і постійно вносячи корективи у політичну мету сторін. Сьогодні війна на виснаження вийшла далеко за лінію фронту і перейшла, з одного боку, у знищення логістичних мар-

шрутів та тестування систем ППО, а з іншого — у змагання вразливості критичної інфраструктури. Усе це абсолютно змінило парадигму війни від повного розгрому противника або капітуляції до зростання внутрішніх загроз через високу ціну повітряних ударів і спроби захисту від них та створення напруги у суспільстві. Саме це суспільство має вирішити долю війни.

А тому війна не обмежується полем бою і фактично стерла повністю межу між ним і рештою країни. Це може призвести до так званого стратегічного ефекту, який і може принести очікуване завершення війни. Проте перспектива його отримати сьогодні все ще малоімовірна через низку причин. Головна з яких поки непередбачуваність фінансового ресурсу та як наслідок — неможливість накопичити і зберегти резерви для рішучого удару. Ракетний, протиракетний і дронів запаси зараз залишаються головним політичним аргументом, а технологічні можливості та можливості космосу — геополітичним інструментом впливу на такі аргументи.

Фронт залишається важливою ареною війни, проте підходи до його оцінки вже давно змінилися. Рух лінії зіткнення залишається інформаційно і стратегічно важливим саме в територіальних перспективах, проте імовірно, вже не визначальним щодо завершення війни, а є лише одним із аргументів. Тому саме його фіксація і стабілізація є вкрай важливою.

Ба більше, навіть територіальні здобутки, які виглядали стратегічними, наприклад, сухопутний коридор до Криму з Маріуполя, через розвиток науково-технічного прогресу не тільки унеможливив його використання, а й став вагомим аргументом у політиці. Така ж доля спіткала і Крим, який унаслідок своєї природної вразливості став не здобутком, а резервацією минулих надій і перемог.

Півострів опиняється у зростаючій логістичній ізоляції, яка спричинена фактичним припиненням сухопутного коридору вздовж північного узбережжя Азовського моря через атаки наших безпілотників. Внаслідок цього стратегічне значення сухопутного коридору, створеного з величезними труднощами, ставиться під великий сумнів. У Криму зростає паливна криза, відбуваються перерви у постачанні продуктів харчування тощо.

Чи не спіткає окупантів така ж доля з окупованими селами в Херсонській і Запорізькій областях? Імовірно, так. Це той випадок, коли якщо ти не можеш забрати зі собою те, що вкрав, то краще його залишити.

Усе це лише аргумент у можливих переговорах, проте, на жаль, цей аргумент не останній. Далі все це чекає і наші великі міста та їхню інфраструктуру, про захист якої необхідно негайно думати.

Війна на виснаження не характеризується кількістю захоплених або звільнених територій. Тим паче, це не окремі технологічні рішення та їхні миттєві результати. Війна на виснаження — це здатність людей терпіти її про-

довження та міжнародна підтримка, яка спрямована не лише на допомогу, а й на фізичне обмеження Росії і формування майбутнього безпекового середовища. Це складна система взаємодії і керівництва усіма процесами всередині держави у надскладних умовах. Лише це може показати реальний результат і дати обрис майбутнього закінчення війни. Шкода, що аналітики цього не бачать. Проте нам від цього не легше.

Шукаючи вихід, ми знову і знову повертаємося до чогось, що зробить наше життя легшим і обов'язково без нашої участі. Дивлячись на зовнішню форму і не занурюючись у суть, ми знаходимо НАТО. Ця магічна військова організація шоразу то викликає надію, то спонукає до розвитку, але все ще залишається чи не єдиним міжнародно військово-політичним альянсом. Хтось дивується, що за 13 років війни у центрі Європи НАТО так і не прийняв жодної бойової дії, не реагував на неодноразові провокації як до самого блоку, так і до країн, які він захищає. У когось це викликає подив, у когось іронію, а у більшості — традиційне занепокоєння.

Ми, українці, які отримали і отримуємо допомогу, звісно, поважаємо інституцію з майже 80-річною історією. Історією не лише служіння, а й розвитку, розширення та дотримання принципів, які за будь-яких умов мають людське обличчя і абсолютно недосяжний вигляд саме через це.

Сьогодні, у часи стрімкого розвитку науково-технічного прогресу та як наслідок — розвитку форм і способів збройної боротьби, НАТО переживає дуже складні часи. Фактично, найбільша військово-політична організація світу залишається готовою до війни минулого, все ще подаючи надію і випробовуючи долі країн-учасниць. Але, на жаль, це не головна проблема альянсу.

Головна проблема полягає в тому, що ця організація створювалася у розпал “холодної війни”. Війни, під час якої була мета уникнути ядерного конфлікту з СРСР. Усе це чітко спостерігалось протягом 2023 року, коли головне — не переступити якусь червону лінію, намальовану самою історією. “Холодна війна” вже давно закінчилася. Залишається незмінним тільки НАТО, що побудовано на стратегії уникнення конфліктів. Саме тому Україна досі не є членом альянсу, попри очевидні переваги її членства. **І саме тому ми бачимо об'єднання навколо України, але не об'єднання проти Росії. Ось чому ця війна продовжується.**

Такий підхід НАТО не має перспективи ні в технічному, ні в політичному плані. Не тому, що НАТО погане, а тому, що це **альянс старого світу, якого вже не існує.**

Система безпеки нового світу залежить від тих, хто рятує шлу країну в центрі Європи, і тих, хто готовий об'єднати всіх на цьому шляху. І якщо перші — це ми, українці, то хто готовий бути другим — сподіваюсь, скоро побачимо.

Із сайту агентства
“Інтерфакс-Україна”

Ціна війни: демографічні втрати України у глобальному контексті

Сергій МЕЛЬНИЧУК,
правозахисник із Луганська,
лауреат премії Олекси Гірника

На одному з невеликих форумів правозахисників спікер запитав у присутніх: яка найбільша війна у світі після Другої світової?

Ніхто не зміг надати точної відповіді.

З’ясувалося, що на сьогодні найкривавішим конфліктом на планеті з часів Другої світової війни вважається Друга конголезька війна (1998—2002), яка точилася на території Демократичної Республіки Конго. У ній брали участь понад 20 збройних угруповань із дев’яти держав. Внаслідок війни та спричинених нею голоду й епідемій загинуло, за різними оцінками, від 2,7 до 5,4 мільйона людей.

Те, що більшість жертв (понад 90%) загинули не від прямих бойових дій, а від супутніх захворювань, недоїдання та тотального краху системи охорони здоров’я, спонукало мене до глибоких роздумів про приховані жертви в російсько-українській війні.

Я нагадав собі та колегам демографічну динаміку населення України:

- 1993 рік: зафіксовано пікову чисельність населення України — 52,2 мільйона осіб.

- Початок 2014 року (перед початком російської агресії): 45,5 мільйона осіб.

А ось як оцінюють чисельність населення різні інституції в поточному 2026 році:

- Інститут демографії НАН України: близько 29 млн осіб (на підконтрольній території).

- Міжнародний валютний фонд (МВФ): приблизно 33,38 млн (з урахуванням міграційних процесів).

- ООН/Worldometer: близько 39,5 млн (глобальний прогноз, який теоретично включає населення на тимчасово окупованих територіях та українських біженців за кордоном).

Навіть якщо брати найоптимістичніші оцінки, Україна за три десятиліття втратила значну частину свого людського потенціалу. Війна не започаткувала цю тенденцію, але різко прискорила її та надала незворотного характеру.

Стрімкий демографічний колапс України, що розпочався з 1993 року, я особисто розцінюю як довгострокову, цілеспрямовану диверсію Росії. Складається

враження, що метою було руйнування економіки України та доведення її до дефолту. Наша економіка в 1991 році об’єктивно була найперспективнішою серед республік колишнього СРСР. За розрахунками Кремля, знекровлена Україна мала б із протягнутою рукою проситися до тісного союзу з Росією в рамках СНД, з подальшим повним поглинанням її суверенітету.

Після початку російсько-української війни у 2014 році, коли під окупацією опинилися Автономна Республіка Крим та окремі райони Луганської і Донецької областей, мільйони людей були змушені покинути свої домівки.

Повномасштабне вторгнення 2022 року стало каталізатором стрімкого падіння демографічних показників. Мільйони жінок і дітей виїхали за кордон, багато молодих і перспективних чоловіків пішли захищати країну. Війна впливає не лише на смертність. Вона руйнує механізми природного відтворення населення. Постійний стрес і небезпека змусили тисячі пар відкласти народження дітей на “потім”, мільйони громадян залишають країну, а невизначеність майбутнього зни-

жує готовність людей пов’язувати своє життя з Україною.

Стрес вплинув навіть на фізіологію: репродуктивне здоров’я погіршилося через хронічну втому, недоїдання в прифронтових зонах і психологічні травми. Військові, які повертаються, часто стикаються з проблемами фертильності. Жінки, які народжують у бомбосховищах або за кордоном, рідше планують наступних дітей.

2025 рік став черговим антирекордом. Народжуваність знизилася на 4,5% порівняно з 2024-м, смертність — на 2%, але співвідношення залишається катастрофічним: на одне немовля — майже троє померлих. Коефіцієнт народжуваності впав нижче 1,0 — це один із найнижчих показників у світі.

Особливу загрозу становить відтік молоді. Саме покоління, яке мало б створювати сім’ї, народжувати дітей і відновлювати людський потенціал країни після війни, дедалі частіше пов’язує своє майбутнє з іншими державами. Якщо ця тенденція збережеться, демографічні наслідки війни відчуватимуться ще протягом кількох десятиліть.

Якщо оцінювати ситуацію че-

рез призму демографічних наслідків, інтенсивність геноциду українського народу Росією постійно зростає. Це відбувається як через збільшення масштабів воєнних дій і варварських бомбардувань мирних українських міст і селищ, так і через безмежне мародерство прихованих апологетів “росского мира” в органах державної влади України. Сукупність факторів останнього десятиліття породжує реальну й моторошну перспективу: ризикуємо наблизитися до демографічних наслідків, характерних для найтяжчих конфліктів сучасності.

За оцінками експертів, загальні демографічні втрати від війни сягнули 10 мільйонів осіб, враховуючи загинувших, ненароджених дітей і емігрантів.

Найстрашніші наслідки війни вимірюються не лише зруйнованими містами чи кількістю загинувших на полі бою. Іноді вони проявляються через десятиліття — у спустошених селах, ненароджених поколіннях і втраті людського потенціалу цілої нації. Саме тому питання демографічних втрат України має розглядатися не як статистика, а як одна з ключових складових національної безпеки.

Пам’яті побратима

Цими днями в Рівному відбулася знакова подія — на будинку по вулиці Княгині Ольги, 14, де з 1995 року проживав Олексій Тимофійович Заворотний, урочисто відкрито меморіальну дошку на його честь за сприяння Рівненської обласної організації “Молодий Народний Рух України” (Ігор Трошин).

Олексій Заворотний (24 листопада 1948 року — 6 лютого 2025 року) залишив яскравий слід у культурному та духовному житті України. Заслужений артист України, актор Рівненського обласного українського музично-драматичного театру, драматург, поет, сценарист, режисер, педагог, професор кафедри театральної режисури Рівненського державного гуманітарного університету, член Національної спілки письменників України та Національної спілки театральних діячів України, він належить до когорти митців, чия творчість і громадянська позиція стали прикладом служіння українській культурі.

Під час церемонії відкриття голова Рівненського обласного об’єднання Всеукраїнського товариства “Просвіта” імені Тара-

са Шевченка Іван Ветров наголосив на рисах, які найповніше характеризують постать Олексія Заворотного: талановитий декламатор поезії Тараса Шевченка, видатний театральний актор, майстер художнього слова, наставник молоді та яскрава творча особистість Рівненщини.

Присутні згадували Олексія Тимофійовича як людину великого таланту, високої духовності та широкій відданості Україні. Він був не лише митцем, а й активним учасником просвітянського руху, який своєю працею утверджував українське слово, національну культуру та патріотичні цінності. Відкриття меморіальної дошки стало даниною вдячності пам’яті видатному землякові, чие ім’я назавжди залишиться в історії Рівненщини та України.

Від правління обласного товариства були присутні також Роман Коваль, Наталія Савчук, Микола Федоришин, Олександр Булига.

На згадку про побратима-просвітянина видрукували пам’ятну книжкову закладку “Олексій Заворотний”.

За інформацією Рівненського обласного об’єднання ВУТ “Просвіта” імені Тараса Шевченка

Парадокс повернення

Володимир ЗАЙКА

Пригадую, як у далекому й благополучному 2007 році я повертався додому з гостей від старшої доньки, яка мешкає у Німеччині. Попутником в автобусі став земляк-донеччанин, який цікавився життям у шахтарській столиці, цінами, обстановкою, змінами, які відбувалися. Він так жадібно і з цікавістю ловив кожне моє слово, що я не стримався і запитав, чому його це так хвилює. І тоді він розповів мені історію свого життя.

З’ясувалося, що він корінний донеччанин, багато років працював на відомому металургійному заводі, де досягнув певного кар’єрного злету. Його дружина теж з номенклатурної орбіти — була начальницею провідного відділу на не менш відомому підприємстві ВПК. Мали трикімнатну квартиру в центрі міста, автомобіль, дачу, — живи і не сумуй. Але на зламі двох епох, наприкінці дев’яностих, їхній син із сім’єю виїхав на постійне місце проживання в сити Баварію, де вони швидко прижилися до нових умов.

А згодом переманили до Німеччини й батьків, які розпродали все в Донецьку, купили житло на новому місці, автомобіль, начебто все добре. “Але розумієш, — гарячкував мій новий знайомий Василь Кирилович, — ми тут чужі!” Звісно, я розумів земляка і широко йому співчував. Тільки-но, як кажуть, “з грязі вибилися в князі”, а тепер знову назад. Василь Кирилович з часом опанував чужу мову на побутовому рівні, влаштувався на роботу мийником туалетів і господарських приміщень у ресторані (відчуваєте різницю, адже вдома він був одним із керівників великого промислового підприємства), але зумів перебороти себе.

А ось дружина — ні. Спочатку влаштувалася підсобною робітницею на кухні в тому ж ресторані, однак довго не витримала. Потім прибиравницею в дитячий садок, але й там душа не винесла (і це після начальниць відділу оборонного підприємства!). “Уявляєш, — продовжував Василь Кирилович, — я на роботі, серед людей, хоча й чужих, а вона вдома лежить колодою, дивиться мовчки в стелю і плаче. Навіть психолога винаймав, але не допомогло. Не витримав, ось тепер знову їду додому, хочу придбати хоч якийсь житло і повернутися, бо так довго не витримаємо”.

Не знаю, як потім склалася їхня доля...

Зараз ситуація повторюється, хоча й з певними корективами на поточний стан речей. Тоді були мирні часи, а тепер війна. Тепер інший парадокс повернення почав спостерігатися — з безпеки люди почали йти в... небезпеку. Але — додому.

Ось що розповідає психологиня Ірина Коваль: “Останнім часом у мене запитують (іноді з подивом, іноді з осудом): “Чому вони повертаються? Адже в Європі допомога, безпека, тиша. А вони тягнуть батьків і дітей під обстріли”.

Так, на перший погляд це виглядає нелогічним, адже інстинкт самозбереження повинен диктувати протилежне: “Не їдь туди, де стріляють!” Але не завжди і все піддається елементарній логіці, бо людська психіка — складніша за звичайні інстинкти. Як спеціаліст, Ірина вбачає, що за таким “нелогічним” рішенням стоїть вибір між двома видами страху. Між фізичною небезпекою і соціальною смертю. Адже для нашого мозку бути “вигнаним зі

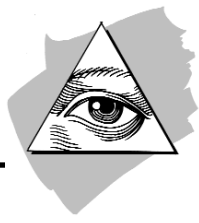
зграї” або втратити свій статус (як у випадку з Василем Кириловичем) — це майже такий самий стрес, як фізична загроза.

В Україні ти — керівник відділу чи заступник директора, головний бухгалтер чи топовий менеджер, свій у дошку. Але тут літають ракети, шахеда, дрони. Чатує смерть. В еміграції більшість стає “ніким” (твій диплом не визнають, твоя мова недосконала, ти працюєш на складі або прибиральником, щоби вижити). Ти втрачаєш своє соціальне обличчя, а це для багатьох (особливо жінок) стає нестерпним. Страшнішим за обстріли та страх. Додайте до всього самотність, відчай, невлаштованість побуту тощо.

Вдома допомагають і стіни. Ти знаєш “правила гри”: лунає тривога — біжиш в укриття. Тут рідна мова, свій менталітет: “Нова пошта”, магазини АТБ, сімейний лікар, кава вранці зі своєї філіжанки. Хоч і стрес, але зрозумілий.

За кордоном — усе чуже. І тотальна невідомість, суцільна безпорадність виснажують нервову систему сильніше, ніж вдома щоденні обстріли. Ніж неминуча смерть, що чатує на кожному кроці. І ті, що повертаються, вони не “божевільні” чи “безвідповідальні”. Вони просто роблять свій вибір. Ви ще не були в їхній шкірі?

Спробуйте — й не будете тоді засуджувати. Краще бути вдома кимось, ніж на чужині — ніким. Це і не добре, і не погано. Це просто різні стратегії виживання. Тільки і всього...

Василь КУЙБИДА,
доктор наук з державного
управління, професор

Конституція для держави, що воює: час переосмислення

Чи відповідає чинна Конституція України викликом війни? Саме це питання у своїй статті ставить доктор наук з державного управління, професор Василь Куйбіда. Автор пропонує поглянути на Основний Закон не лише як на юридичний документ, а як на фундамент стійкості та конкурентоспроможності держави. Чому, на його думку, проблема полягає не в окремих статтях, а в самій конституційній моделі? Чи потрібні Україні поправки, чи варто говорити про нову Конституцію, яка спиратиметься на оновлений суспільний договір? Запрошуємо до дискусії. На його думку, головне питання полягає в тому, чи відповідає сама конституційна модель України викликом війни, післявоєнного оновлення та довгострокового розвитку держави у новому світі, який народжується на наших очах.

Тридцятий день народження діючої Конституції Україна зустрічала під ракетами. Це привід сказати: держава, яку ми збудували за цим Основним Законом, виявилася недостатньо сильною, щоб швидко впоратися з випробуваннями, які випали на її і нашу долю.

Річ не в недосконалих формулюваннях окремих статей. Проблема глибша й небезпечніша. Українська конституційна модель погано справляється з головним завданням, заради чого взагалі існують конституції: дати суспільству сильну, дієздатну і підзвітну йому державу. У мирний час за цю слабкість ми платили корупцією і хаосом урядування. На війні за неї платимо життями.

Ця війна ведеться не лише у воєнній формі. Вона триває водночас в інформаційній, освітній, смисловій, духовній і культурній та інших площинах. І саме тут особливо помітно, що держава часто реагує із запізненням. Значною мірою це пояснюється тим, що в чинному правовому полі вона не встигає за характером сучасної війни. Законодавство, яке регулює безпеку, багато в чому застаріло. Норми, писані для іншої епохи, потребують чесного аудиту: що адаптувати до нових умов, що скасувати, а що створити наново. Без цього вчорашні слабкості стають завтрашніми поразками.

І в основі цього лежить Конституція України, яка сама потребує перегляду. Йдеться не про внесення змін до Конституції під час воєнного стану, що прямо заборонено Основним Законом, а про підготовку концепції майбутньої конституційної реформи, яку можна буде реалізувати після припинення його дії.

У чому нинішня конституційна модель уже не відповідає викликом часу?

Перша й найближча вада полягає в тому, що Конституція України не керує реальною владою. Карл Льюенштайн колись розрізняв конституції, які справді обмежують владу, і ті, що лише прикривають наявний її розподіл. Наш Основний Закон дедалі більше сповзає в другу категорію. Багато що з написаного не діє, багато що з дійсного не написано, а розрив між де-юре і де-факто став постійним станом держави.

Друга вада вбудована в саму конструкцію влади. Конституція України 1996 року розділила виконавчу владу між Президентом і Кабінетом Міністрів України. При зміні президентської моделі на іншу цей розподіл залишався

і породжував конфлікти між ними. Венеційська комісія попереджала про небезпеку створення подвійної виконавчої влади. Але попри дві зміни форми правління, проблема залишилася не розв'язаною, а державне управління — неефективним. На такій хиткій основі важко будувати сильну, стабільну й конкурентоспроможну державу або й неможливо.

Третя вада логічно випливає з другої. Без належної системи стримувань і противаг, без сильної та добросовісної судової влади виконавча влада дедалі більше концентрується в одному центрі, більш потужному політично. На практиці ключові рішення визрівають в Офісі Президента України та Раді національної безпеки і оборони, тоді як уряд і парламент втрачають суб'єктність. Концентрація влади при відсутності відповідальності за її реалізацію/бездіяльність не дає можливості системі публічного управління стати ефективною, руйнує його. Ручне управління зручне для тих, хто безвідповідально керує, і згубне для держави, якій потрібні ефективні інститути, а не режим постійного втручання згори.

Проблеми чинної конституційної моделі проявляються не лише на рівні центральної влади. Не менш відчутними вони є там, де громадяни щодня взаємодіють із державою.

Четверта вада стосується передусім місцевого самоврядування. Його від початку сформували неефективним, зробивши регіональною системою, і поставили поруч такі ж неефективні, але конкуруючі з ним державні адміністрації. Децентралізація публічної влади мала б змінити ситуацію, але її вчасно не завершили, а регіонального самоврядування Конституція України взагалі не передбачає. Держава, неефективна там, де живуть громадяни, програє конкуренцію і за людину, і за інвестиції, і за довіру.

П'ята вада стала критичною під час війни. Проголосивши народ єдиним джерелом влади, Конституція України не дала йому дієвого способу цю владу здійснити. У мирний час це виглядало теоретичною вадою. Сьогодні, коли вибори не проводяться, а повноваження виборних органів публічної влади продовжуються поза електоральним мандатом, ми маємо справу з тим, що дослідники називають проблемою відсутнього суверена. Народ формально є джерелом влади, але не має інституційного голосу, а ресурс суспільної довіри та безпосереднього підтвердження народного мандата поступово вичерпується.

Проблема відсутнього суверена має і дуже практичний вимір. Попереду перед державою може постати необхідність прийняття рішень, які не варто ухвалювати без прямого голосу народу: умови миру, безпекові гарантії, майбутня архітектура безпеки. Це не стосується територіальної цілісності, яка за статтями 2 і 157 Конституції України належить до незмінного її ядра, тож віддати територію не може ні влада, ні навіть народ на референдумі.

Але щодо припустимих питань миру й безпеки чинна модель не дає легітимного механізму, з допомогою якого влада могла б спертися на волю громадян. Спроба ж зімprovизувати такий механізм на ходу, політично, а не правовими засобами, здатна поглибити кризу, а не розв'язати її. Держава, яка не має надійного способу почути власний народ у доленосний момент, є вразливою.

Разом ці вади формують модель держави, у якій реальна практика дедалі більше віддаляється від конституційних правил. Для держави, що воює, це вже не теоретична проблема, а питання її стійкості в довготривалій війні, здатності до розвитку та швидкого післявоєнного оновлення, зміцнення її конкурентоспроможності в новому повоєнному світі. Саме тому дискусія про Конституцію України сьогодні виходить далеко за межі юридичної науки й стає питанням майбутнього української держави.

Саме тому виникає закономірне питання: чи достатньо чергових змін до Конституції України, чи проблема лежить значно глибше?

Латання не рятує

За тридцять років Конституцію України змінювали сім разів, і майже щоразу ці зміни не усували системних проблем, а лише поглиблювали їх. Форму правління змінювали під політичний момент і, звичайно, не системно. У 2010 році її змінив навіть не парламент і не народ, а Конституційний Суд своїм рішенням, що стало одним із чинників узурпації влади та передумовою Революції Гідності.

Спільна риса всіх цих змін одна: вони були реактивними, точковими, без єдиної концепції. Скільки б латок не накладали на хибну конструкцію, вона знову відтворюватиме ті самі конфлікти. Тому розмова про чергові поправки, відірвана від питання про саму модель держави, приречена залишатися малопродуктивною.

Україна не є винятком. Світ швидко змінюється, і разом із ним змінюються конституції. Після подій 2022 року Казахстан

суттєво оновив Основний закон. Греція розпочала масштабний перегляд Конституції, пропонує нові підходи до регулювання питань штучного інтелекту, міжпоколінної справедливості та кліматичної політики. Держави дедалі частіше переглядають свої конституційні моделі, реагуючи на нові безпекові, технологічні та економічні виклики. З формуванням нового світу з новою економікою, конкуренцією, безпекою, ця тенденція лише посилюватиметься.

Для України це означає просту річ. Зберігати внутрішню суперечливу конституційну модель — означає втрачати час і конкурентні переваги ще до початку повоєнного оновлення (модернізації) і завершення формування нового світу. Саме тому для нас питання полягає вже не в тому, чи змінювати Конституцію, а в тому, коли і як це зробити, щоб нова модель посилала державу, а не відтворила старі суперечності.

Якою має бути конституційна модель сильної держави

Насамперед вона має уможливити створення держави, здатної ухвалювати рішення й нести за них відповідальність. Подолати дуалізм виконавчої влади, забезпечити незалежний суд і ефективне публічне управління (місцеве самоврядування та державне управління).

Не менш важливо, щоб Конституція закріплювала суб'єктність української держави й політичної нації, створювала більш широкі можливості для громадян і не стримувала розвиток інститутів. Нарешті, вона має бути розрахована не на виклики минулого, а на державу, яка навчається, адаптується і здатна діяти в умовах постійних непередбачуваних змін.

Саме така Конституція може стати основою конкурентоспроможної держави XXI століття. Втрата будь-якої з цих чотирьох складових означає втрату державної спроможності. Нинішня конституційна модель не гарантує жодної з них. Саме тому вона потребує не косметичних змін, а переосмислення.

Три шляхи, один розумний вибір

Після війни ми опинимося на роздоріжжі.

Перший шлях — системний перегляд чинної Конституції України. Він зберігає правову спадкоємність, є швидшим і зрозумілішим для міжнародних партнерів. Саме такому шляху традиційно віддає перевагу Венеційська комісія. Це його сильні сторони. Але й слабкі сторони цього шляху поважні. Він зберігає

стару, значною мірою пострадянську матрицю і не дає державі нової легітимності. Ба більше, зміна засадничих розділів усе одно потребує всеукраїнського референдуму, тобто звернення до установчої влади народу. Виходить, що навіть шлях поправок не оминає найскладнішого питання.

Другий шлях — ухвалення якісно нової Конституції, перезаснування республіки (про що я говорю з 2004 року). Він дає повноцінний акт волі народу і нову легітимність, дозволяє збудувати цілісну модель і врахувати досвід війни. Його ризики теж реальні: нові конституції крихкі. За підрахунками Тома Гінзбурга і Закарі Елкінса, близько 15 відсотків із них не проживають і року. За окупації частини території України та перебування мільйонів громадян за кордоном постає болюче питання: хто саме уособлює народ, який ухвалює нову Конституцію. І головне: чинний Основний Закон не містить процедури власної заміни, тож новий акт ризикує постати позаправовим шляхом. Це те, що можна назвати легітимацийною пасткою.

Є і третій шлях, найпокусливіший і найнебезпечніший: після війни залишити все як є. Втома, брак ресурсу, страх розхитати човен штовхатимуть саме до цього. Але зберегти конфліктну модель означає законсервувати ручне управління і невизначену відповідальність на десятиліття, а отже, наперед погодитися на слабку державу. Ціну такого рішення ми вже знаємо: вона надто висока, щоб платити її вдруге. До того ж ціна може зрости непропорційно до нашої легковажності.

Саме тому помилково видається поширена думка: спершу переможемо, а Конституцією займемося після війни. Такий підхід веде до втрати часу, а відтак може дорого коштувати. Правовий фундамент перезаснування республіки треба осмислювати вже зараз, поки триває війна. Причина проста й жорстка. Найактивніші громадяни, найбільше незадоволені якістю старої держави, пішли на фронт її захищати. Вони захищають майбутнє, а не минуле. Вони не захочуть повертатися у відновлене минуле.

Якщо після перемоги ми запропонуємо їм ту ж слабку, конфліктну, неефективну державу, то отримаємо внутрішній конфлікт зі справедливим від них питанням: що ви, цивільні, зробили для зміцнення держави за час, оплачений нами кров'ю? Отож, нам потрібне не відновлення старої, а побудова якісно нової республіки.

Є ще один розрахунок. Якщо Росія не програє війну й не стане демократичною, завершення бойових дій буде лише паузою, переходом у холодну фазу з гонкою підготовки до нової війни. Витримати таке протистояння роками здатна тільки сильна держава з ефективними інститутами. Слабка конституційна основа за таких умов є нерозсудливостю, якої ми не можемо собі дозволити.

Отож, мабуть, розумно поєднати сильні сторони перших двох підходів: надати перевагу логіці перезаснування, але реалізувати її легітимно і правонаступно.

Практично це означає, що під час війни має тривати фахова й суспільна підготовка нової конституційної моделі без ухвалення будь-яких рішень, а після скасування воєнного стану — розпочатися її легітимне оформлення у визначених Конституцією процедурах. Саме такий підхід дає змогу поєднати установчу волю народу з принципом правонаступності держави. Іншими словами, йдеться не про розрив із чинним конституційним ладом, а про його оновлення в межах правонаступності держави.

Не про Конституцію — про державу

Ефективне державне управління і місцеве самоврядування, підзвітна публічна влада, незалежний суд є не абстрактними цінностями, а прямими умовами конкурентоспроможності держави, яка після війни змагатиметься за людей, капітал і місце у світі. Конституція в цьому сенсі є не юридичною формальністю, а інструментом розвитку або, навпаки, його гальмом.

Конституція є волею народу і гідністю нації, а не подарунком, який держава робить своїм громадянам. Незалежність є щоденною боротьбою, і праця над Основним Законом держави, яку ми хочемо залишити дітям, є частиною цієї боротьби.

Війна дала Україні рідкісну нагоду стати якісно іншою державою. Змарнувати її, повернувшись після перемоги до старої моделі, було б поразкою, не багато меншою за воєнну. Тому головне питання Дня Конституції — якою ми хочемо бачити Україну після війни.

Відповідь на нього залежить від того, чи зуміємо ми вже сьогодні закласти основи нової конституційної моделі — держави, здатної вистояти у війні, оновитися (модернізуватися) після неї й успішно розвиватися надалі в конкурентному світі.

Олеся КОВАЛЬЧУК, заслужений учитель України

Віритися, що, ковзнувши поглядом по заголовку, ніхто із читачів не подумає запідозрити авторку у зневазі (Боже борони!) до когось із обділених долею.

Наразі йтиметься про громадянську відповідальність за ментальне здоров’я рідної мови та заодно національної ідентичності.

А конкретніше у цьому зв’язку — про тривожну недооцінку у широкому мовленнєвому просторі тієї згубної сили, що несе в собі новітня суржикізація. Тож зафіксований у назві “привет” має сприйматися як збірний образ прихованої мовної агресії, що дає себе знати у відмінюванні питомих наших слів чужорідними та в безпардонному їх змішуванні. Звідси послуговування таким “приветом” — то явна та чомусь неусвідомлена участь у перетворенні української мови у скалічену до напівпритомності малоукраїнську. Усе ж, коли цілком оправдано проти узкоязычності або розгнущаної нецензурщини притомний люд виступає постійно, та підступна роль суржика здебільшого толерується. Самозвані адвокати товчуть і товчуть, що він має право на існування як розмовна народна мова. Народна? Але якого народу, питається в задачі.

Та невже ми — той народ, який бездумно нехтує успадкованими духовними надбаннями? Мовоносна гілка родового

Допоки будемо “с привітом”?

дерева може безповоротно змертвіти, до цього готові хіба що безпам’ятні манкурти.

Відтак — про антидію, про необхідність активного спротиву задля недопущення сумного фіналу. Ні, ми — не за фанатичну стерильність, не за штучну рафінованість у повсякденному мовіспілкуванні. І — аж ніяк не за дискомфорт тих суржикомовних, які у відповідний спосіб намагаються (віват!) перейти на українську. Але ми категорично проти розукраїнення нашої могутньої словникової повнослості, проти бездумного культивування криводушної мовної поведінки. Бо кого ж свого часу застерігав наш мудрий моволоб Олександр Потебня: “Умре мова в устах народу — і вже не відродиться більше”.

І тут доречно признатися, що на цей невеселий роздум авторку наштотувала нещодавно фейсбучна халепка. Якось, наслухавшись густо пересипаних росіянізмами кулінарних рецептів від популярної майстрині кухні, не вдалося стриматися від поради уважніше стежити за культурою мовлення. Мовляв, дбаючи про ефективність пропагування смачних рецептів, не варто забувати і про роль мовного чинника — принаймні радити клієнтам не “мілко нарізати кожду морковку”, а дрібно кришити кожду морквину, не “харашо поджарівать”, а гарненько підсмажувати, не “добавляти укроп”, а додавати кріп тощо.

У відповідь з боку прихильників знаменитості — багатоденна злива обурення і докорів. “Найприємніші” з них подавались украй відверто: “Завали пельку!”, “Кончена”, “Хвора людина, лікуйся!”, “Як уже ті начики задовбали!”. Дещо м’якші коменти супроводжувалися поясненнями, що чіплятися до мовного рівня у кулінарній сторінці — “просто капец”. І що правильній мові місце хіба що на

шкільних уроках, а “в житті воно нікому не нужно”.

Словом, замість вникнення у суть підказки — злісне цькування “мовночки” та ще й із виразним (хто б сумнівався?) українофобським присмаком.

Чи ж не є той мимовільний зріз громадської думки виразним підтвердженням окресленої тривожної проблеми? І нехай що кухарську філософію годилось би списати на специфічний рівень аудиторії, якби ж вона повсякчас не відлунювала у неосязному побутовому довкіллі (і що особливо — з вуст освіченого загалу). Буває, теж сил не вистачає чути на кожному кроці той же одіозний “привет” із безліччю адекватних новоутворень (шас, канешно, кароче, бесподобно, нада, еслі, тіпа, девочки, вау, окей...)

Однак при спробі поділитися неприємними враженнями натрапляєш як не на типового толерантника, то на пофігіста. І це у нас — на Волині! У краю, де охочих штокать-какати, пшекати чи шпрехати досить недавно (пам’ятається із дитинства у 50-х роках), гостро осуджували та їдко висміювали, тобто ставили на місце без жодних церемоній.

Чи ж не настав час узятися щонайактивніше за відродження гонорової традиції предків — а надто з огляду на забур’янення рідномовного простору переважно росіянізмами та спорідненим покручем? Себто — принципово звернути з порочного шляху, бо він веде до зближення, загрозового злиття з язиком, із єдинородієм-рускомірієм.

Та ба, навіть гул смерті над головою у багатьох-багатьох не викликає прибрати з-під ніг камінь з іменем “Какая разніца”.

Здається, після сказаного вище із відповіддю на дражливі питання усе ясно, однак задля увиразнення повернемося насамкінець ще раз до назви допису. Той вислів — цитата із мимовільного

прилюдного монологу військового — інваліда сучасної війни.

...На багатолюдній транспортній зупинці — нарікання і обурення: довго немає очікуваного тролейбуса, бо знову “одключили свет”. З боку дорослих бідкання (“хотя би не опоздать на любимый сериал — вовремя включить стиралку — забіжить у садік за малишом”). З іншого боку — молодіжна нетерплячка, пересипана жартами-дотепами у такому ж суржикомовному вияві. Гурт зростає, підходять усе нові “чуваки”: “Привет!”, “Привет!”.

Хлопці (на позір старшого підліткового віку) шкодують, що не вдасться “атарвацца на повну вне абцагі”, “нашутіцца і наржацца вавсю” до комендантської години. Від найголоснішого, в якого, до речі, виглядала з-під куртки вишиванка, вже посипалися і добірні матюки-москалки. І тут — стоп: перед веселими балакунами звідки не візьмись зринули дві постаті: одна на “залізний” нозі в однострої ЗСУ, а інша — під мазепинкою, що належала колишньому малолітньому політ’язню ГУЛАґу. Шоковані молодики вмиль упізнали тих, чий виступи слухали в рамках патріотичного заходу. Знайомство продовжилось різко проакцентованим запитанням “Допоки будемо з привітом?” та емоційним тлумаченням, до якого чорного дня може привести безпардонне обмосковлення рідної мови. Говорив молодший, а старший при тім дивився на вмиль присмирнілих слухачів з таким невимовним боєм, що підняти очі їм було явно не під силу.

У підоспілий тролейбус всі заходили мовчки — і приколести, і статечні господині. Можливо, таки з роздумом над монологом, що закінчувався словами класика, який переконливо спонукав земляків усвідомлювати, хто ми — нарід чи чернь.

Можливо? Але коли ж те очисне самоусвідомлення стане можливим для решти подібних?

Євген ЗАБІЯНОВ

28 червня, у День Конституції України, в Музеї української книги Одеської обласної універсальної наукової бібліотеки імені М. С. Грушевського відбувся творчо-просвітницький захід “Українська — мова Героїв”, який став однією з ключових подій культурно-просвітницької програми IV Південного Шевченко-рок-фесту “Кобзар”.

У музейному просторі зібралися представники творчої інтелігенції, освітяни, бібліотекарі, діячі культури, громадські активісти та молодь, об’єднані спільним прагненням утверджувати українську мову як невід’ємну складову національної ідентичності. Перед початком події учасники ознайомилися з фотовиставкою “Стийкість” фотодокументаліста з Херсона Олександра Корнякова — проектом, присвяченим незламним людям, які навіть у найважчі часи залишаються опорою життя у рідному Херсоні. Символічним продовженням стали українські мелодії у живому виконанні на бандурі та соціальні відеоролики про українську мову та боротьбу за незалежність. Урочисте від-

“Українська — мова Героїв” Творча зустріч, що об’єднала південь України

криття розпочалося виконанням Державного Гімну та хвилиною мовчання на вшанування пам’яті полеглих захисників і захисниць України.

Модераторкою події виступила виконавча обов’язків директора Департаменту культури, національності, релігій та охорони об’єктів культурної спадщини Одеської обласної державної адміністрації Ярослава Різнікова. Вона підкреслила особливе значення української мови як фундаменту державності, духовної єдності суспільства та важливого чинника національної стійкості.

У центрі обговорення — підготовка до відзначення 65-річчя Національної премії України імені Тараса Шевченка та проведення на Півдні України IV Південного Шевченко-рок-фесту “Кобзар”. Про це розповів голова Комітету з Національної премії України імені Тараса Шевченка, генеральний директор — художній керівник Національного академічного драматичного театру імені Івана Франка Євген

Нишук. Завершуючи виступ, він прочитав поезію Тараса Шевченка “Мені однаково, чи буду...”. Рядки “Та не однаково мені...” стали одним із найемоційніших моментів заходу, адже сьогодні вони звучать як заклик берегти українську державність, мову й національну пам’ять.

До обговорення онлайн долучився лавреат Національної премії України імені Тараса Шевченка, художник, артдизайнер, військовослужбовець Збройних Сил України Андрій Ермоленко — автор логотипу фестивалю “Шевченко-рок-фест “Кобзар””. Говорячи про силу української культури та мистецтва в час війни, він підкреслив головне: “Ми — українці!” — слова, що стали лейтмотивом його виступу.

Одним із тематичних акцентів була доповідь представниці Уповноваженого із захисту державної мови Анни Неруш щодо очищення інформаційного простору півдня України від російськомовного контенту та посилення позицій української мо-

ви у сферах культури, освіти, медіа й публічних комунікацій.

Важливе місце у програмі посіли презентації видань про лавреатів Шевченківської премії з Миколаївщини, Херсонщини та Одещини. Представляючи збірник “Шевченківські лауреати Одещини”, генеральний директор Одеської національної наукової бібліотеки Ірина Бірюкова зосередила увагу на ролі бібліотек у популяризації їхньої творчості, збереженні історичної пам’яті та відкритті цих імен для нових поколінь читачів.

Окрему увагу було приділено новим культурним ініціативам. В. о. директора Одеської обласної бібліотеки для дітей Наталя Кавун презентувала концепцію обласного фестивалю пам’яті лавреата Шевченківської премії Володимира Рутківського “Я з троянд виклав слово...”, покликаною популяризувати творчість видатного українського письменника серед молодого покоління.

Про важливість збереження історичної пам’яті розповіла начальниця управління культури Херсонської міської ради, заслужена діячка України Світлана Думинська, презентувавши ме-

моральний проєкт “Херсон. Крок у вічність”, який увічніює пам’ять захисників України та цивільних жертв російської агресії.

Емоційним став виступ першого заступника начальника Херсонської міської військової адміністрації Херсонського району Херсонської області Михайла Линецького. Він говорив про незламність Херсона, який після деокупації, попри постійну небезпеку й ворожі обстріли, продовжує жити повноцінним культурним життям. Мешканці міста читають книги, відвідують музеї, фестивалі та мистецькі події. “У цьому — сенс життя. Херсон живе попри все”, — наголосив він.

На завершення учасники констатували на необхідності подальшої співпраці між культурними, освітніми та громадськими інституціями задля зміцнення українського мовного простору, збереження національної культурної спадщини та підтримки нових мистецьких проєктів.

Зустріч “Українська — мова Героїв” ще раз довела: поки живе українське слово — живуть пам’ять, культура і Україна.

“Розмаїта гама його мистецьких рукотворів
наповнена глибокою й незборимою Вірою.
Тією, що вміщена в сакральній традиції”.

Георгій ФІЛІПЧУК,
академік НАПН України

Муза, що з Вітром бесідує

Відвідини храму, оповитого духовним началом. Це про майстерню-галерею Художника **Юрія Нагулка** на проспекті **Степана Бандери** в Києві. Знаковий мистець сучасного Українського світу. Батько синів-Воїнів, які нині захищають нашу (і не тільки) Свободу України. Людина, яка сприймає Буття свого Народу оголеними нервами. Людинолюб. Гуманізм мистецької філософії Нагулка обрамлений любов'ю до рідної Землі, Народу, України, Жінки-Матері, Природи.

Однак перше, що наскрізно пронизує, не даючи змоги перейти в інший чуттєвий простір, є *енергія світла*. У талановито створених художником образах, пейзажах, колоритних і романтичних ландшафтах, незвичайної краси храмових будовах і застиглих людських оселях якось дуже природно встеляється присутність сонця, сонячного світла, тепло й огрієливість якого лине повсюдно — у літній ночі, місячній доріжці, білій хурдиці, над далекими силуетами церков. Навіть у різдвяно-палаючих звіздах вертепів також бачиться яснота такого жаданого денного сонця, що обдаровує теплістю життя, спонукаючи радіти, сміятися, любити, чекати. Ці полиски світла повсюди — в зоряному небі, пташиному співі, на гребенях хвиль, у дзорчанні струмків, на козацькій шаблі, у бесіді з вітром, Всесвітом...

Своєрідна першооснова бачення не є простим відображенням самотньої мистецької форми, способом самовираження Майстра, а самою сутністю його творчості, зітканої з чеснот життєдайності, добродійності, народності, обрамленої тотемним духом власного Роду. Здається, цим незбагненим світлопоток, що живить чистою енергією видимі й невидимі сюжети його картин, прокладається тракт від Творця до Людини, омиваючи мінливе, неправдиве, корисливе.

Бо найважливіший і найвразливіший об'єкт *“видимого світу”* Художник бачить у людях, котрі здатні зрошувати як світлий ген краси і добра, так і сїяті, на жаль, морок, що оповив їх *“метастазами духовного казку”*.

Благо, Митець вірує в перше. Тому й розмаїта гама його мистецьких рукотворів наповнена глибокою й незборимою Вірою. Тією, що вміщена в сакральній національній традиції, наповнена добром вселюдськості.

“Всякий морок завше має світільника”, — філософічний авторський лейтмотив, що наскрізно пронизує мистецьку світобудову Сергія Нагулка, витаючи над брамою історії, спрямовуючи Людину, Народ, Людство до власного спасіння. Він просвітлює Людину, котра ввійшла в нову геологічну епоху *“антропоцену”*, коли саме від її морально-етичного стану залежить суше і майбутнє.

Своїми щедрами розсипаними художніми перлами, доповнюючи їх змістовими символами Слова, проповідуючи найвищу чесноту для власного Народу і Нації — *благочиння перед Життям*, ніби закликаючи всіх *“не*

переписувати” для себе закони **Творця**.

Вдивляючись в очі кожного реального, не нафантазованого, часами заобрійного *“героя”* його картин, там не знайти емоції людської зневіри, холоду й безпросвітності, що мали б народжуватися в хаосі національних і вселенських страждань сьогоденного наполюханого й жорстокого Світу. Навіть попри страшну війну, що засмоктала трагедіями й бідами в баговиння душі, серця й людські життя, Нагулко закладає в картинах світлу мрію завтрашнього дня. Художник, який внутрішньою чуттєвою охайністю здатен кризь затуманений час бачити племінні надії і щастя, творити дух волі, миру і (не)земної краси.

Нагулко — сучасний *“духотисець”* того Народу, що народжений від Бога вільним, часами уярмленого злими долями та сполоненого зайдами, проте вічно спраглою свободи і гідності в борні за національну ідентичність, духовну суверенність, власну державність.

Мабуть, *“виною”* такого доброзросту цієї небуденної особистості є його родовід, *“батьківська педагогіка”* і передусім материнська земля, де писалося **Пересопницьке Євангеліє**, видавалася **Острозька Біблія**. Тут, у його мальовничому краї, оспіваному **Лесею Українкою**, де нуртувала козацька звитяга, творилися національно-визвольні змагання, постала і славетна **Острозька Академія**, у вікна якої заглядала освічена Європа.

Благодатна Земля, що дає життя творцям і співцям, борцям і духівникам. Серед таких — своєрідний та унікальний *“янтарний самородок”*, ймення якому — **Юрій Нагулко**, не перестає дивувати український (і не тільки) світ духовним подвижництвом, оригінальною технікою

майстра, сміливою опінією громадянина.

Очевидно, принада цього зрілого Майстра криється в його дивовижній природовідповідності світосприйняття, що своєю чистотою, безпосередністю, кольористикою майже наближається до стану широкі правдивості дитини, в почування якої він ніби закликає людей частіше *“заглядати”*, стаючи навшпиньки. Бо тільки завдяки таким чутливим первням може народжуватися наше прозріння, сенси, любов, захоплення, *“виховуючи”* серце Художника.

Справді, ніщо з нічого не виникає, а тому створення народолюбством і життєствердністю мистецьких дарів з'являється лише тоді, коли до них торкаються найніжніші душевні струни Мистця. Водночас й саме пізнання цієї духовної симфонії також можливе тільки завдячуючи серцю, глибоко ірраціональним відчуттям. Інакше не дібратися до сутнісних глибин пристрастей і замріяних думань історіософічного, філософічного, поетично-ліричного й незбагненого Нагулка.

Постаєш у гадках: чого в ньому більше, що значиміше, доступніше в його мистецькій матриці? Бо тут все — незбагненна візія-диво, біблійна мудрість, мрія, думка, історична пам'ять українськості, естетика прекрасного, ідеали, життєві сенси... Очевидно, життєтворчі в мистецькому храмі Художника зіткані та оздоблені усіма цими якостями й чеснотами, що по вінця насичують безмірно багатий космос його

майстерні *“олюднення Людини”*.

А над усіма цими творіннями постає вершинна Нагулкова *“Українська Мадонна”* як Мама, Матір, Оберіг, що уособлює вчорашнє, нинішнє і прийдешнє наше Буття, Життя Народу, Нації, України. В її очах, поставі, задумі вміщено згусток вічного й нездоланного *“Коду Нації”*, Українського Світу, розкиданого тисячоліттями та не загубленого в культурних шарах давнього **Трипілля, Скіфії, Антів, України-Руси, героїчної Козаччини...** Далекий і заобрійний, такий ширий і захопаний позір Мадонни, що приголублює до грудей з натільним хрестиком маленького сина, є знаковим символічним відображенням обличчя сьогоденної України з її обнадійливим поглядом у завтрашній переможний і щасливий День.

Насправді, своїм світобаченням він у багатьох аспектах несприйнятний до тих відомих просвітителів, тих європейських *“ніцшеанців”*, котрі впливають на людей літератури і мистецтва, які вважали (і-ють) не Народ, а *“велику особистість”* та віру в *“героя”* верхом істини. Він не слугував *“етиці”*, що ігнорувала християнські заповіді, вивисувалась над жінкою, не пропагував мистецькими формами химерну *“цінність”* найвищої волі заради війни і влади.

Нагулко-митець, Нагулко-творець, Нагулко-жнець заточений на іншій, полярній філософії власного і національного Буття. У нього — жага не володіти, а віддавати, даруючи на народний вітвар добротин і любов. Навчений Святим Письмом, що *“блаженніше давати, ніж брати”*, він добротесно перекладає цю загальнолюдську чесноту на творчий лад своїх діянь, визначивши Правдою і Совістю, кому по праву має належати *“місце в Новому Ковчезі”*.

Нагулко — *“бароковий”* національний художник, що зумів синтезувати воедино пласти нашого історії кризь оптику **Шевченкового** заповіту для *“мертвих, живих і ненароджених”*. В його картинах перегук церковних дзвонів, що линуть по обидва бе-

реги Дніпра, сяйво Золотоверхих Соборів і наших Святих Лавр, зорепади Чумацького шляху, далекий спів і крик нічних птахів, запах духмяного сіна в дідових садах, гудіння бджіл, а ще — якась магічна втаємниченість небокраю такої близької і безмежної, древньої і споконвічної Рідної Землі...

Ця *“земля, — згадає Юрій Нагулко, — оберігала моє дитинство”*. Тож нехай і в сьогоденні ця енергетика чуттєвої пам'яті, обрамлена світотіннями Майстра, передається добрим людям, дітям і внукам, нашим нащадкам.

Як сказано в слові **Ліни Костенко**:

*Хай буде вічно. Спомином
пресвітлим...*

*Хай буде світло, спогадом
предивним.*

Осмыслиючи незвичайну колірно-сутнісну палітру Художника, хочеться не загубити це *“сяйво палаючих Стожар”* перед порогом своєї хати і свого Роду, на одвірках історії, в безодні духовного спустошення, коли зранений світ стає незрячим від болю, згарищ і крові, коли триває війна з кровожерним московитом.

Вочевидь, що на сторожі від таких злодіянь і зневіри та заради того, щоби стихали війни, заради найвищої людської цноти й насолоди — **Щастя**, Нагулко-Художник продовжує творити свій розматий Ренесанс духу і краси, сповна вмонтовуючи співзвучність власного *“Я”* у зітканий історією вінок свого Роду і Народу, будучи свідомим того, що далеко не завжди небесна шкала цінностей і шкала земна співпадають.

Його сила чарів не лише в таланті, мудролюбстві, закоханості в рідновір'я, не тільки в обдарованості *“не проходите мимо Краси”*, але й у *“Мрії, що хто боровся навіть у недолі, той зборов”*. Оця висока емоція віри в кращу долю, оце *“спалахування душі”* (за **Сковородою**) відновлює душевну рівновагу, проникаючи в усі пори ества створених ним чудних картин природи і людських характерів, виписуючи нерукотворну красу навколишнього світу, коли *“одне відціває...Квітує інше”*, будуючи величну поставу духовних Храмів.

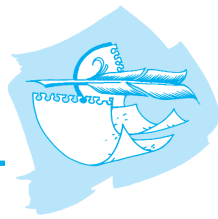
І коли буває надважко, турбують незагоєні душевні і фізичні рани, то даруйте, але скажу — *“прамцуйте до Нагулка”*.

Бо там, як у Слові Шевченка, ви *“найдете щирі правду, А ще, може, й славу...”*.

Нині Нагулко (видимий і невидимий) сповна відданий націєтворчому виміру діяльності як у творчій майстерні, так і поза її межами. Його самоствердження міститься в річищі національного Ідеалу, вмішеним нині в священний клич *“Слава Україні!”*

Тому на Світ, нації і держави, на святий Афон, на війну і мир, на *“Птахи, що летять на північ”*, на призабуті цивілізації він дивиться *“очима Українця”*. Українця, який зрошений *мудрістю Сковороди і Шевченковим*

Словом, Святим Письмом, античною культурою, давньою національною традицією і рідною Мовою.

Він — невтомний шукач свого шляху, способів і форм розвою національного мистецтва, позбавленого салонності і галерейності, наповненого ідеями, що нуртують самоочищенням світу, людини, позбавляючись як декорованого лоску, так і намулу. Його творчість — аксіологічна, думаюча, така, що співпереживає, закохує, здатна обійняти широкий чуттєвий діапазон — від величної епічності, сакральної міфологічності і до надзвичайно ніжної ліричності.

А ще в ній міститься об’ємний психопедагогічний пласт впливу на людину, спроможного свідомо й підсвідомо формувати натуру й ментальність особистості, торкатися її тонкої душевної гами, чого часто не знайти в цілому спектрі навчальних дисциплін. Це той випадок, який нагадує про значущість мистецької освіти, визнаючи, згідно з документами ЄС/РЕ та ЮНЕСКО, “культуру й мистецтво найважливішими компонентами всебічної освіти, що забезпечує повний розвиток особистості”.

Дещо контраверсійно, однак варто зазначити, що художник Нагулко світоглядно і професійно є одним із кращих представників “нової” української національної школи та етнопедagogіки. Відчутно, що опертям для його мистецького поступу є не лише Святе Письмо й Шевченко, але й педагогічні ідеали таких велетнів, як Г. Сковорода, І. Огієнко, Софія Русова, М. Лисенко, В. Кричевський... Опираючись на кращі національні, загальнолюдські надбання культурно-мистецької і педагогічної спадщини, доєднуючи свою оригінальну “каліграфію” митця, він розвиває в людині “Думку, Душу і Руку”, огранюючи в картинах і слові кращі якості Української нації, мовби закликаючи бути українцями за духом і поведінковими нормами, гідними свого Роду, Народу, Держави.

Будучи за натурую людиною вільною, Юрій Нагулко під час зустрічей, бесід, презентацій і дискусій (особливо на круглих столах “Просвіти”, що на Хрещатику) не “гвалтує” імперативами, проте завжди настійливо переконує й доводить, що Нація, яка виборює Свободу, щоби виживати й перемагати, таки мусить володіти спільними цінностями, закладеними в історичній Пам’яті, рідній Мові, національній Культурі, нашій давній Традиції і Вірі. Саме вони в художніх образах Мистця і є наріжними каменями для зрощення Людини, Народу, Держави-України.

Безперечно, у кожного власна, глибоко індивідуальна сприйнятність “іншого”, зокрема й такої навдивовижу цікавої особистості, як Юрій Нагулко. Однак його натура має те, що, мабуть, знаменникове для більшості. Бо перед нами постає Художник, який здатен об’єднувати воедино ті цінності і музи, що оберігають Народ, роблячи його “живим” і життєдайним, “олюд-

нюючи” серця і душі Людей. Він — громадянин і державник, котрий сповідує найдостойніші принципи, якими послуговувалися видатні українські культурні діячі. Людина світлого обшару думання, в якому переплетені глибокі пласти історії, культури, фантазії, романтики. І водночас людина, що реально сприймає життєву філософію буття, усвідомлюючи (за Платоном), що є одне завжди щось краще, а друге — гірше, і коли краще переборює гірше, тоді кажуть, що людина (чи держава) зуміла “бути володарем над собою”. Але так буває далеко не завжди, оскільки через погане виховання, гріховний чин чи несприятливе оточення “краще”, якого завжди менше, часто поступається “гіршому”. Тоді людина (як і держава) стають “рабом самого себе”.

Віриться, що оце “рембрандтівське світло”, мудролюбні очі людей, незвичайної краси природа і велично горда постава храмів у картинах Нагулка і є тими пересторогами та оберегами, що застерігають нас від усякого уярмлення і нищоті, кристалізують

волю Народу (“правителів підвладних”) задля Держави гідної і справедливої, в якій не будуть обирати “гірше”, бо чинитимуть розсудливо...

У книзі “Життя Ренуара” Анрі Перрюшо, блискучого дослідника багатьох французьких художників, окреслена одна з чарівних рис ренуарівського живопису — природне переплетіння ясного і неясного, сказаного і недоговореного, минулого й очікуваного, майже гармонійного спокою і протуберанцевого вибуху, творячи високість емоційної інтонації.

Такий душевний стан охоплює тебе щоразу, коли вдивляєшся в Нагулкову палітру світоїней. Хоча він не є імпресіоністом, проте зумів талановито з’єднати емоцію, почуттєвість настрою, кольористику, захоплююче враження з реальністю Буття свого суцього Роду і ще ненароджених мрій його Будучини.

Щира дяка Тобі, Юрію (Перемождю!), за творчість, що народжує верховину праведних емоцій!

Глибока шана національній Культурі, її Творцям і Оборонцям!

“І починаю словом, словом...”

Високе новоліття — в нашого неповторного Павла Мовчана! Шлючи найтепліші вітання Державнику й Філософу, Майстрові Слова й Чину, спілкування з яким зіграло мене, як багатьох — на все життя, зичу — попри всі рани нашого часу, попри опір докотишньої матерії — просторити обрії, “встигаючи все з землею і небом”, як наснажливо радить нам Павло Михайлович, у співтворчості з прекрасним Марцеліусом Мартінайтисом (у вибраній збірці перекладів “Я є вмістилищем світів...”, Київ: Ярославів Вал, 2024, Світлана Короненко — раджу всім!). З ро-си й води! Літа за літами, відкриття за відкриттями!

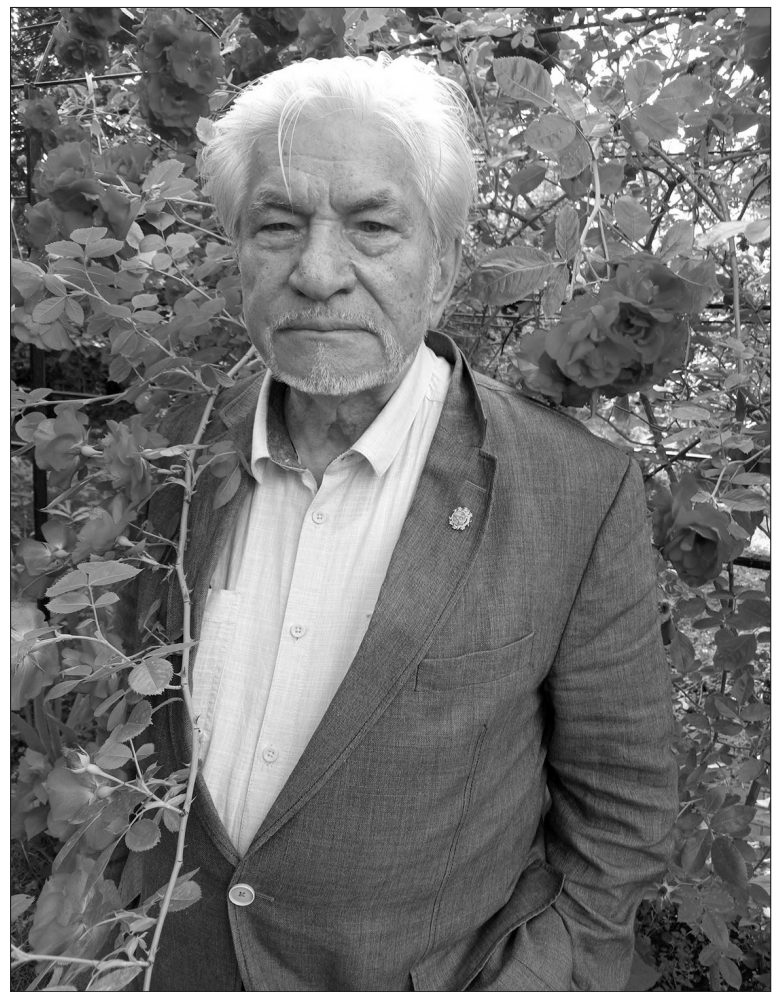
Дмитро ЧИСТЯК

Я ланцюгами шось
Ноги собі закайданував,
Линвами рік
Руки собі зв’язав.

Намагаюся словом,
Словом
Піднятися і йти —
Встигаючи все
З землею і небом.

Намагаюся словом,
Словом
Зітхнути —
Наче всім світом.

Намагаюся словом,
Словом
Почути,

Як шелестить мерехтлива
В осінній тиші зоря.

І починаю словом,
Словом
Бачити набагато ліпше,
Ніж бачив раніше
Очима.

Редакція тижневика “Слово Просвіти” присьодується до привітань очільника ВУТ “Просвіта” ім. Т. Г. Шевченка, шеф-редактора газети Павла Михайловича Мовчана і бажає йому багатьох літ у міцному здоров’ї та високому слові.

“Істино, єдина, озов дай...” Поетичне трикнижжя Павла Мовчана: роздуми та спогади

Микола СЛАВИНСЬКИЙ

Павло Мовчан — поет за покликанням — тривалий час працював токарем, експедитором, моряком риболовецького сейнера, начальником гідрометеорологічної експедиції АН СРСР (народився 13 липня 1939 року). Написав сценарій мультфільму “Котигорошко”, став автором ідеї славетного “Лиса Микити” (26 серій) за мотивами одноіменного твору Івана Франка, переклав лірику класика туркменської літератури Махтумкулі. Як народний депутат України 12 (1), 2, 3, 4 та 6 скликань стояв біля витоків української державності, брав активну участь у підготовці та ухваленні 28 червня 1996 року Конституції України, зокрема її 10 статті, яка утверджує державність української мови. Тривалий час очолює Всеукраїнське товариство “Просвіта” ім. Тараса Шевченка. Лавреат Шевченківської премії. Батько Михайло Устимович та мати Пелагея Лазарівна все життя працювали на землі.

Павло Мовчан сьогодні — один із найзагадковіших ліриків, які утверджували себе з середини минулого століття. Дослідники майже не доклали зусиль, аби розкрити і таїну, і найрізноманітніші формально-змістові дивовижі цього творчо амбітного, вельми плідного й непростого автора. Його рідко перераховують у звичній шерензі шістдесятників, хоча перша збірка поета побачила світ ще 1963 року.

Назва була не так претензійна, як виклична, весняно задьориста: “Нате!”. Молодий лірик щедро дарував читачам, котрі вже попрощалися зі сталінською ерою, масштабні узагальнення й заклички, дзвінкі ритми, хмільні метафори та хльосткі епітети. І шанувальники нового образного слова, окрилені журавлиними ключами над швидкоплинною хрущовською відлигою, прийняли бунтливий, ясний світ ліричного героя, за яким легко вгадувалася молодецька постать дебютанта.

З книжки “Нате!” до новогочасного трикнижжя вибраних творів, яке підсумувало творчі шукання Павла Мовчана, ввійшли тільки два твори: менш знаний вірш “Бризки калини” та набагато популярніша поезія “Моє вікно”. Було те вікно в близький і далекий космос “перекреслене рамами, \ обплетене вітами яблунь, обліплене листям”. Означення-уточнення “перекреслене” виявилось знаменним. Інші епітети й порівняння теж були прозорливо точними. Поет ніби наврочив собі: “Мов шаблі, танцюють блискавки дзвінколезі”, “вихлюпуват з сірих стін \ все темне на вулицю”... І хоча твір завершується оптимістичною нотою (автор запрошує подивитися у вікно — свою прозору душу), але загальний лад твору значною мірою визначив атмосферу наступної збірки “Кора” (1968), де є такі рядки: “Скільки пережито різних днів, \ Як надовго затяглося

шукання!”. Між цими книжками — якихось п’ять років, та в них вмістилася, втиснулася, вглибилася ціла епоха.

Після обнадійливої відлиги вдарили політично-духовні заморозки й, за Павлом Мовчаном, “почавсь майдан мовчання”. Поет переходив його довго, чи не через крок повторював про себе свої ж слова: “Істино, єдина, озов дай, \ Вилушися словом із мовчання”.

Певна річ, якщо не абсолютну, то бодай відносну істину поет знав, адже закінчив Літературний інститут ім. О. М. Горького, а пізніше й вищі сценарно-режисерські курси (обидва заклади — в Москві), розумів причини та наслідки, але не міг про це сказати вголос. Написані вірші лежали в темряві шухляд, а ненаписані — краляли серце.

У трикнижжі вибраних творів “Білі лінії”, “Був день — пам’ятаєш плазучого змія?” та “Материк” (2024) вияскравилася серцевинна сутність плідного доробку Павла Мовчана: ставлення до поезії як до осяяння й водночас як до напруженої, важкої праці. Йдеться не про відбування повинності професіонала, а про ненастанні пошуки прихильника несподіваних ритмів і рим, який уже на початку творчого шляху був свідомий своєї місії та можливостей таланту. Розвивати його, усталювати й утверджувати власний почерк — на довгі роки стало законом повсякдення.

Анатолій Ліщенко взяв на себе відповідальний труд — створити епічний твір про боротьбу українців проти різних окупантів, передусім радянських, у 30–50-их роках ХХ ст. Не треба говорити, що історія цієї боротьби спеціально перекручувалася й спотворювалася нашими “доброзичливими” сусідами — найперше, росіянами. А діяльність Організації Українських Націоналістів, Української Повстанської Армії та інших українських формувань того часу до сьогодні не дає їм спокою.

Насправді, це була героїчна і, за великим рахунком, безнадійна боротьба. Адже ті, хто змагався за незалежність України в той час, діяли в надзвичайно складних умовах. Вони не мали своєї держави, не мали підтримки з боку великих військово-політичних потуг. Їх не підтримувала Німеччина та її союзники. Не підтриму-

Спроба уточнити минуле

вали й країни Заходу, що воювали з Німеччиною й пішли на союз із Радянським Союзом.

Борці за незалежність України були такими собі “воїнами-одинаками”, які сподівалися без надії”. Але, попри те, вели свою боротьбу не роками, десятиліттями.

Анатолій Ліщенко зібрав чимало матеріалів про ці змагання. До того ж таких матеріалів, які не є відомими широкому загалу. Зокрема, про таких історичних осіб, як Євген Коновалець, Андрій Мельник, Степан Бандера, Роман Шухевич, Тарас Бульба-Боровець та інші. Водночас він, намагаючись відтворити історичне тло відносно недавніх подій, вводить вигаданих персонажів.

Певно, відтворити минуле таким, як

воно “було насправді”, не дано нікому. Ністрогим науковцям-історикам, які нанизують факти, але не завжди “за деревами бачать ліс”, загальну картину. Не вдається це й історичним белетристам, які намагаються вловити “дух часу”, але дозволяють собі вільно поводитися з фактами, бо не завжди ці факти вкладаються в їхню “картину обсервації”. Зрештою, навіть в різних учасників історичних подій, як правило, було різне бачення одних і тих же фактів.

Чи однаково, наприклад, бачили діяльність Української Повстанської Армії росіяни, поляки, словаки, українці?.. Зрештою, й самі українці різнилися в цьому баченні. Адже були радянські українці, значною мірою зросійщені, які не хотіли української незалежності і для

яких бійці Української Повстанської Армії були “бандитами”. Але ж були національно орієнтовані українці, для яких воїни з цієї формації, були “нашими хлопцями”, партизанами. Зрештою, були й нейтральні, які керувалися принципом “моя хата скраю”. І саме з позиції такої “крайньої хати” дивилися на події.

Анатолій Ліщенко подав свою картину бачення визвольних змагань українців у 30–50-их роках ХХ ст. І справа читача оцінювати це бачення, приймати чи не приймати його. Але воно, безперечно, заслуговує на увагу... Тим паче зараз, коли знову українці виборюють свою незалежність. І яким доводиться мати справу з приблизно тими самими політичними силами та ворогами, що й у середині ХХ століття.

Петро КРАЛЮК

Анатолій ЛІЩЕНКО

Як би не критикували нащадки розкольників ОУН, а також активних членів Революційного проводу, вони залишилися героями своєї нації і справи українського визвольного руху. Про що свідчать самовідданість чотирьох представників нової генерації ОУН, яка тільки народилася й встигла виплекати вже своїх перших героїв. Їхній вчинок назавжди залишиться на устах, у серцях майбутніх поколінь, гідних пам’яті предків своїх. Саме про їхню сміливу відчайдушність буде доведено нижче читачеві.

У кімнаті по-діловому тихо і відчувається спокій серед невеликої групи людей, перед якими поставлена нелегка задача, яка має небезпечний характер. За столом сидять ті, хто наказує та проводить інструктаж на небезпечну подорож для підняття революційного повстання. Поряд, поза столом, — ті, хто приречені на цю подорож.

Степан Бандера вперше інструктує на подібну акцію і йому незвично, нелегко дається цей інструктаж, навіть з огляду на те, що поряд з ним вірні його соратники Ярослав Стецько, Микола Лебідь та Роман Шухевич. Відчайдушні й вірні слуги своєї долі Володимир Тимчій, Микита Опришко, Зеня Левицька і Теодор Оленчак — це ті, яким випала щаслива нагода піти першими на західноукраїнські землі і підняти на боротьбу народ проти більшовицької тиранії. Вони тріумфують, у них святість на обличчях.

— Романо Йосиповичу, Ви підготували мапу маршруту? — звернувся до Шухевича Степан Бандера.

— Аякже, — відповів той і дістав з теки акуратно складений папір, поклав на стіл та розгорнув його, — вважаю за доцільно вийти групі з села Бахлове, що в Генерал-Губернаторстві і потім перейти ріку Сян в районі села Угорців. Лід там ще досить міцний.

До мапи нахилилися Степан Бандера, Ярослав Стецько з Миколою Лебедем, а також всі інші учасники наради.

— Тільки одна біда, — продовжував Роман Йосипович, — це неймовірно гола місцевість, навіть кущі і дерева не заважають, оскільки вони стоять оголені, як людина без одягу.

Герої не вмирають і не здаються

Уривок з історичного роману “Вони боролися за свободу”

У видавництві “Українські пропілеї” вийшов історичний роман Анатолія Ліщенко “Вони боролися за свободу”. Події у романі розгортаються на заході України під час боротьби за державну незалежність у 30-х роках минулого століття, у період Другої світової війни, німецько-більшовицького протистояння та подальшого спротиву радянській окупації. В основу роману покладено свідчення очевидців, а також мемуари безпосередніх учасників визвольних змагань. Поряд з історичними постатями українського визвольного руху — Євгеном Коновальцем, Андрієм Мельником, Степаном Бандерою, Романом Шухевичем, Тарасом Бульбою-Боровцем — у творі відображені долі рядових учасників боротьби, їхніх рідних і близьких. Особисте життя героїв нерозривно пов’язане з великою метою — здобуття Соборної Самостійної Української Держави.

Хочеш зрозуміти сьогодення та зазирнути у майбутнє — озирнись у минуле...

— Все буде залежати від ночі. Чи будуть світити місяць і зорі, чи ні?! — зауважив Микола Лебідь.

— А також від удачі, а ще від буревію, — додав Ярослав Стецько.

— Так то воно так, але краще було б, щоб і кущі з деревами одягли своє вбрання, і місяць з зорями відступив на час переходу кордону, й буревій не завадив би подорожі, — зазначив Степан Бандера, ніби це і насправді може зробити матінка природа їм у допомогу.

Всі промовчали, натомість Степан Бандера дістав з ящика стола теку, звідти кілька аркушів паперу, списані від руки з деякими позначками на полях.

— Ось Вам, Володимире Івановичу — Степан Андрійович звернувся до Тимчія — початковий план Вашої місії щодо підготовки революційного повстання на нашій рідній українській землі. Зразу приїдете до Львова, налаштуєте зв’язок з усіма осередками ОУН і, в першу чергу, дайте зрозуміти активістам руху, що розпочалася нова хвиля українського визвольного руху під новоствореним Революційним проводом. На зв’язок виходьте з нами по мірі можливості і необхідності. Деталі обговорите з Миколою Лебедем. Він у нас великий знавець конспіративної роботи. Це доведено його практикою, — посміхався, зауважив Степан Бандера. — Ви, Володимире Івановичу, призначаєтесь старшим групи. Не дай Бог провалитесь, мапа і план повинні бути знищені в першу чергу. І не забувайте, що серед вас молода жінка, яку потрібно оберігати, — чи серйозно, чи жартома зазначив Степан Андрійович.

Тут втрутилась у розмову Зеня Левицька, яка досі слухала і мовчала. Вона майже два місяці тому прибула зі Львова у Краків як зв’язкова ОУН з закордоном. Їй не раз приходилося дивитися смерті у вічі при переході західного кордону більшовицької імперії. І тому, коли Степан Бандера заговорив про налагодження зв’язку, а також про її персону, вона не могла стриматись і зауважити щодо сказаного головним провідником на її адресу.

— Степане Андрійовичу, не забувайте, що до недавнього часу я була зв’язковою ОУН із закордоном і досі залишаюсь нею. І те, яким буде зв’язок там, у нас на

батьківщині, корінним образом залежатиме і від мене, — з усією серйозністю зауважила представниця прекрасної статі.

Степан Бандера зрозумів, що пані Зеня зі всією відповідальністю поставилася до майбутньої акції, як ставиться протягом тривалого часу і до всього українського визвольного руху. І тому її наївна жіноча відчайдушність у даному разі йому більше до вподоби.

— Невже зайвим для Вас, пані Зеня, чоловічий клопіт? — жартуючи, з посмішкою зазначив Степан Андрійович. І з легкої руки провідника, посмішка пробігла по обличчю всього чоловічого товариства. Левицька трохи почервоніла, але зрозумівши чоловічу іронію, не здалася, а притаманно для неї впертістю, парирувала:

— Краще чоловічий клопіт направити належним чином на революційну боротьбу, а, ми жінки, на якийсь час можемо і обійтись без нього.

Розмова виходила за рамки дозволеного й наміченого плану і тому Степан Бандера вирішив розмову повернути у потрібне русло.

— Якби всі були такими відповідальними, як пані Зеня, ми вже давно б досягли поставленої споконвічної мети. Давайте краще продовжимо розгляд маршруту — з усією серйозністю зауважив Степан Андрійович, — якщо врахувати оголену місцевість і можливу місячну ніч, то краще рухатись, після переходу ріки верхом гори Жуків. І далі взяти курс на села Телешницю і Лобозів. Наскільки я пам’ятаю, у цих місцях немає такого інтенсивного прикордонного контролю, як в інших. Але вважаю, що групі доведеться вирішувати самим, як діяти, з огляду обставин, які можуть скластися безпосередньо під час маршруту. Так що ми зараз тільки можемо його порекомендувати.

Зі Степаном Бандерою погодилися всі, навіть знаний у таких ситуаціях Роман Шухевич і “великий конспіратор” Микола Лебідь. Залишилось сподіватися на вдачу, як зазначив Ярослав Стецько, та на Всевишнього, як належить справжньому християнину.

Невеличка нарада добігала до свого кінця і її учасники стали прощатися з усіма традиційними почестями й побажаннями.

— Щасливої дороги! Хай Вам щастить і Бог допомагає! — потис руку Степан Андрійович Володимиру, Зені, Микиті і Теодору. Натомість побажали щасливої дороги справжнім безстрашним патріотам Ярослав Стецько, Микола Лебідь і Роман Шухевич.

Відчувалася якась напруга і тривога на серці кожного з них.

Сніг. Кругом сніг. Навіть темна ніч безсила завадити й покрити темрявою очікує свого часу. Легкий сніжок падає з неба, але не залишає по собі помітного сліду. Хоча, правда, на пухнастий його ковдрі залишаються відбитки взуття.

Уздовж берега ріки уже на радянській території швидкою ходою крокують четверо, серед яких молода жінка. Вони тільки-но перейшли Сянь, вкритий кригою. Перейшовши державний кордон, групі вважалося, що важче залишилось позаду. Першим привітало їх село Угерці, яке, як багато інших поблизу сіл — звичайне українське село на Лемківщині, що ще спить, не прокинувшись після трудового дня. Незабаром група повернула ліворуч і взяла напрямом на схід верхом гори Жуків. Справа залишалися села Опельці і Бірки, зліва — Угерці, Вільшаниця, Стефків, Устиянів.

— Потрібно якнайшвидше залишити прикордонну смугу і рухатися вперед, — у наказній формі звернувся до своїх колег старший групи Володимир Іванович, — а для цього потрібно трохи пробігтися — додав він. І вся група, як один, стрімголов рушила вперед.

Легкий тупіт людських ніг скоро переплутався з іншим тупотінням. Група радянських прикордонників, об’їжджаючи кінсьми прилеглу територію, помітила сліди порушників кордону і відразу поринула їх наздоганяти. Цього “мандрівники” не бачили й не чули, оскільки вони перебували у полоні тупотіння власних ніг і дивилися поки що тільки вперед. Але, коли перейшли на хольбу, то виразний тупіт кінських копит уже було чути за їхніми спинами. Першою почула і запримітила прикордонників Зеня Левицька.

— Дивіться! За нами погоня! — вигукнула Зеня.

Степан Бандера мав рацію, коли рекомендував маршрут верхом гори Жуків, оскільки легше запримітити зверху, що діється внизу. Хоча вгорі також можливо бути побаченим, але людина може заховатися за що-небудь, скажімо за дерево, важче зробити подібне і бути не побаченим внизу, тим більше, залишалися не побаченими прикордонниками, про що здогадалися Володимир Іванович, Микита, Теодор і Зеня, все поспішаючи вперед.

— Швидше! Швидше! — подав команду Володимир Іванович. — Нам потрібно якнайшвидше добратися до села, а там і можна заховатися.

— Чи запримітили вони нас, чи ні?! — ледве вимовляючи слова і переводячи подих Микита.

— Та швидше всього, ні! — Теодор також вимовляв слова з великою потугою. —

“Наша справа переможе! Адже вона правомірна. Ми боремося за свою свободу, за свободу українського народу”.

На перехрестях історії 11

Якби так, то вже подали б команду “Стій” чи навіть відкрили б вогонь.

Володимир Іванович обернувся й ще раз кинув очима вниз, де переслідувачі ще були на достатній відстані, що давало надії на порятунок і бути навіть непоміченими. Чоловік їх було не більше десяти. Володимир Іванович хотів поразувати, але нарахувавши — шість, він збився з рахунку, оскільки двоє з них випередили своїх товаришів, а ще двоє зникли з поля зору.

— Нам би хвилин ще з п’ять протриматись, а потім можна заховатися де-небудь у селі, — підтримував своїх побратимів Володимир Іванович. Він біг першим і раз у раз поглядав на друзів, щоб ті не відстали. Одного разу, спіткнувшись об щось, впав додолу в сніг, але швидко підвівся і побіг знову, не відставши від групи.

Уже й перші хати показалися вдаліні, до них не так далеко було. Рукою можна дотягнутися, як говорить народний повір. Але, які б не були довгі руки, дотягтися ще було, не так і близько. Невтомні борці за волю України продовжували бігти. Їх манило вперед. І не тільки, щоб спасти своє життя, але в першу чергу щоб продовжувати боротьбу на благо неьки України і її народу. І швидкий біг через декілька хвилин усе ж такі наблизили героїв до першої хати села Устянів, що розташовувалося вже більш на рівнинній місцевості. Прикордонників ще не було видно, вони загубились і зникли з поля зору наших героїв ще там, у низині.

— Можливо, вони збилися зі шляху і показали в іншу сторону, а можливо застрягли в снігу — зупинився Володимир Іванович і, переводячи дух, продовжив — нам потрібно далі вглиб села. Там буде безпечніше.

І знову група кинулась вперед, як ті самі рисаки, що гналися по сліді. Всі були дуже втомлені. Одна справа бігти по рівнинній місцевості з сухою землею, інша — по слизькому снігу, якого тільки натрусило, ще й підійматися верх. Тим більше з рюкзаками за плечима зі зброєю, набоями і гранатами.

В одній із хат подалі від початку села загорівся вогник у вікні, ніби спеціально для групи з чотирьох чоловік, запрошуючи їх до своєї оселі.

— Може, постукаємося до цієї хати, — запропонувала Зеня Левицька.

Володимир Іванович, не відповідаючи на пропозицію Зені, подав команду зупинитися, що стала приемною розрадою для всієї групи після виснажливого кроку. Всі на мить затаїли дихання, прислухаючись до найменшого шереху. У сусідньому домі гавкала собака, яка мабуть почула непроханих гостей і вирішила подати знак для свого господаря. Погоні не чулося і тоді Володимир Іванович вирішив діяти наступним чином. Відчинив хвіртку, клямку якої відразу знайшов на традиційному її місці, і поспішив до дверей дому. Почав стукати у двері. Почувся скрип внутрішніх дверей і далі чоловічий низького тембру голос.

— Хто там?!

— Ми патріоти і боремося за свободу України! Просимо Вас, пустіть нас до своєї оселі! — тривожним голосом звернувся Володимир Іванович.

Настала тиша. Ніхто не відповідав. Але після того, як звернулася з таким проханням Зеня Левицька, яка підійшла і стала поруч Володимира Івановича, двері відчинилися і на порозі постав чоловік років сорока. Побачивши втомлених чоловіків і жінку, не схожих на розбійників, він промовив.

— Проходьте! Тільки давайте швидше! — прозвучало з уст незнайомої людини, немов знаючи, що їх переслідують прикордонники.

Уже у хаті Володимир Іванович зізнався господарю, що групу переслідують прикордонники і їм вдалося відірватися від них. Хоча вони не впевнені, що їх залишать у спокої.

— Я так і здогадався, — мовив господарем, який назвався Стефаном. — Вам було б на вулиці нікуди дітись. Вони вас загнали в такий куток, щоб не було б куди податися: зліва і попереду — потічок і гори, вкриті глибоким снігом. Праворуч — дорога і залізнична колія, як на долоні...

— Може, Бог дасть, пронесе?! — втрутилась до розмови Зеня Левицька. Але після цих слів за вікном на вулиці почулися чоловічі голоси й іржання коней.

У хаті запанувала тиша. Всі очікували, — що буде далі?! Тим часом з вулиці продовжував доноситися тихий чоловічий гомін, який залишався на місці і не відходив від хати. Стало зрозумілим, що прикордонники щось запідозрили, але не наважувалися зайти до оселі.

— Гасити лампу не треба! — порушивши мовчання, зауважив Володимир Іванович. — Можуть запідозрити. Для безпечності нам треба перебратися на горище.

Кімнатні двері відчинилися і здалося, що їхній легкий скрип донісся на вулицю до прикордонників. До скрипу кімнатних додалось відкриття дверей горища, які розташовувалися під самою стелею. На душі стало ще більш тривожно. Але відчуття захищеності горища і запах сіна надали впевненості молодим борцям за волю України у своїх силах.

...Надворі розвиднилося. Розпочався буденний робочий день. Господарю хати необхідно вийти до хліва і нагодувати всю живність, що у нього є в господарстві. Але немає відповідної можливості. Його дім по периметру оточений військовими, навіть з двома танками. Точиться нерівний бій. Танки поки що мовчать, але, вони наготові вступити у поєдинок.

На горищі дому четверо молодих патріотів. Хоча вони наразі зайняли бойовими діями, але їхні ресурси не безмежні і їхнє становище щоразу стає ще більш загрозливим. Постріли лунають все рідше й стають поодинокими. Закінчуються набой. Зрозуміло, що вийти з горища і залишитися живим шансів не має. Молоді патріоти подумки почали прощатися з життям.

Поруч на сіні лежать троє молодих бійців, вони вже відстрілялися. Тільки один Теодор має ще кілька набойів, слідкує за вулицею й відстрілюється одиницями пострілами. Скоро і його пістоль перетвориться на німій кусок заліза.

— Як ти думаєш, Зеня, коли було б краще померти? Там, у річці, під кригою, чи ось тут, від власної руки? — звернувся до Левицької Микита, підтримуючи правою рукою поранену ліву, яку забинтувала тільки що йому Зеня.

— Що ти кажеш, Микито?! Бог з тобою! — сполошила Левицька, заспокоюючи свого побратима, хоча й сама чудово розуміла, що прийшов кінець, — у нас ще є чотири гранати і ми дамо їм гідну відсіч.

— Чотирма гранатами проти більше сотні солдатів з танками не повоюєш, — пересилиючи біль, продовжував Микита — але все ж таки, як краще? Згідно біблійного вчення накладати на себе руки — великий гріх!

— Микито, справді, що ти вже нас передчасно, хорониш?! — вирішив підтримати Левицьку Володимир Іванович, — ми ще поборемося за нашу правду! Рано нам ще помирати!

Але й керівник групи чудово розумів, що вбитися їм звідси не вдасться.

А тим часом Теодор використав останні набой і, мабуть, також зрозумів безвихідне становище, підійшов і сів поруч своїх побратимів. Настала тиша, навіть з вулиці перестали стріляти. Кожний думав своє. Не даром говорять, коли людина помирає, то вона згадує прожите своє життя.

Саме важче було Зені Левицькій. Все ж таки вона жінка. Її емоційність заважала залишити цей світ. По її щоках покотилися перші сльози. Вона думала, як їй за короткий вік не довелось досягнути наміченого. І, перш за все, — здійснити українську революцію. Невільно згадуючи прожите життя, Зеня перекинулась думками у далеке дитинство.

Коли виповнилося їй п’ять років, помирає їй батько, який був священником в одній із церков. І на маминих плечах залишилося восьмеро дітей. Важко було. Зеня згодом навчається в Дрогобицькій гімназії, але коли польська влада її закрила, перейшла до господарської школи сестер Василіянок у Львові. Вона навчалася добре і була емоційною дівчинкою. Виховувалась в українській пат-

ріотичній сім’ї: любила Україну, любила свій край, любила життя...

Маленька Зеня часто бігала до лісу і слухала його чудодійні звуки. Ось вона стоїть серед шумного лісу, який постійно міняє тембр звучання, нагадуючи дивовижну симфонію львівського театру, що доводилося раз їй слухати. Зеня глибоко вслухається у чарівні звуки і на зміну таємничій мелодії лісового шуму проходить дзюрчання струмочка з різноголоссям пташиного співу, який згодом перетворюється у таємничий спокій її вередливої дитячої душі. Зеня глибоко вслуховується в цю тишу, аж моторошно стає, лячно від такого спокою. І вона, виростаючи серед цієї краси, наповнює себе нею. Це спілкування з природою зародило в її душі світлі ідеали життя.

І коли Зеня підросла, то вступила до юнацтва ОУН, щоб визволити Україну. Згодом стала підпільницею і зв’язковою. Нелегко їй було. Була арештована польською владою. Потім очолила жіночий сектор українського робітництва в Крайовій Екзекутиві ОУН.

І ось вона, виконуючи завдання Головного Революційного проводу ОУН, з побратимами по спільній боротьбі знаходиться тут, на горищі, і життя їхнє вимірюється хвилинами.

Першим її сльози побачив Володимир Іванович, який хотів її підбадьорити, але не міг підібрати слова.

— Треба знищити всі документи, зокрема мапу і план початкового революційного повстання. Гроші і всі інші цінності віддати господарю хати, — порушив мовчання Володимир Іванович, чим сполошив Зеню.

— Не варто! — звернувся він до неї, — Вони не варті і крапельки твоїх сліз. Після нас прийдуть інші, не менш гідні, які довершать нашу справу.

— Тепер і ти, Володю, зрозумів, нам приходить кінець, — в розпачі настоював на своєму Микита.

— Це для “конспірації”, на всяк випадок, — спробував пожартувати Володимир Іванович, — але, справді, потрібно речі називати своїми іменами. У нас майже немає шансів вирватися з більшовицьких лещат. Здатися або загинути! Такий наш вибір. Краще друге.

І знову квартет відважних патріотів поринув у мовчання.

А на вулиці тим часом військові НКВС вели облогу житлового будинку і були в деякому розпачі. Вони не знали як їм діяти в подальшому, оскільки протистояння немовби закінчилося з порушеннями кордону, враховуючи закінчену стрільбу. З другого боку — основне залишалося ще попереду. Потрібно затримати порушників і доставити їх на заставу. Тим більше, знаючи хто їм протистоїть, — остаточна небезпека ще не минула. Члени ОУН завжди були непередбачені, навіть якщо у них закінчилися набой. І тому військові з усією обережністю вирішили діяти наступним чином. Необхідно повторно вступити з ними в перемовини і запропонувати їм добровільно здатися. І старший офіцер з мегафоном звернувся з вимогою:

— Пропоную знову вам добровільно здатися! Опір з вашого боку даремний, він не принесе нічого доброго! Тим більше, коли закінчилися набой!

Настала мертва тиша. Очікування з кожною хвилиною наростало. Мовчали ті, які чинили опір, і ті, які пропонували їм здатися. Протистояння доходило до апогею.

Сніг давно перестав падати, і його біла ковдра прикрашає матінку землю. Натомість виглянуло сонце, яке своїм сяйвом тільки доповнило срібла.

Горище все мовчало, не відповідало. Життя його обивателів висіло на волоску. Живими не здаватися! Так вирішили вони. Герої вирішили загинути і зберегти честь та гідність борців за вільну Україну. Вони боролися за українську землю, прощалися з життям.

— Як Ви думаєте, зможуть інші, не ми, хто залишиться живим і прийде нам на зміну, визволити нашу нещасну Україну? — тремтливими устами і сльозами на очах, які вже стікали по обличчю, мовила Зеня. Вона не боялася смерті, яка не раз загля-

дала їй у вічі. Зеня боялася нереалізованої ідеї. Смерть — зраджувала цю ідею.

— Неодмінно! — вселив надію впевненим голосом Теодор. — Наша справа переможе! Адже вона правомірна. Ми боремося за свою свободу, за свободу всього українського народу.

Настала тиша. Вся округа мовчки спостерігала за цим протистоянням. Дерев, в тому числі численні зелені смережки замерли в очікуванні. Через мить тишу порушили чотири розриви гранат, обірвавши чотири молодих життя. Гори і смережки здригнулися від залпу розірваних гранат, виражаючи жаль та біль й співчуваючи молодим борцям за волю України. Знову запанувала тиша. Тиша відчаю з роздумами буття.

Минуть роки, зміняться покоління і на місці загибелі борців за волю України спорудять героям пам’ятник. Через міжнародні чвари з приводу розподілу території — пам’ятник знесуть, але пам’ять їхньої боротьби, пам’ять їхніх особистостей залишаться у серцях їхніх нащадків, що стануть продовжувачами великої ідеї — визволення України від супостата.

Слава Україні! Героям Слава!

24 листопада 1945 року. Нюрберг. Німеччина. У місті, яке ще кілька місяців до того вважалося на 90 відсотків мертвим, до Палацу правосуддя завели двадцять дві особи. Це цапи-відбувайли недавнього могутнього режиму. Вони мали постати перед судом за злочини таких масштабів, яких доти ніколи не було.

Суд проводив шойно створений союзниками-переможцями міжнародний військовий трибунал. Статут цього суду затвердила Генеральна Асамблея ООН. Злочини проти людяності комуністичного режиму трибунал не розглядав. Переможців не судять.

Одним із міфів радянської, а згодом російської пропаганди стверджував, що УПА та ОУН були засуджені на трибуналі у Нюрнберзі. Насправді ОУН згадувалася в матеріалах судового процесу, щоправда, зовсім в іншому контексті.

Наказ німецької поліції безпеки (СД) знищувати бандерівців без суду

Цей документ зберігається між доказовими матеріалами процесу над воєнними злочинцями в Нюрнберзі про масове знищення населення.

Айнзацкоманда С/5(Ц/5) Поліції безпеки і СД — Kgd Nr 124321/41

О.У. 25 листопада 1941 року

У матеріалах Нюрнберського процесу про Степану Бандеру йдеться у документі №014 USA — це секретний циркуляр нацистів, датований 25 листопада 1941 року.

У ньому чорним по білому стверджується, що *“Рух Бандери ОУН(б) готує антинімецьке повстання на окупованих територіях з метою створення незалежної держави. У зв’язку з цим айнзацгрупи наказували всіх бандерівців після ретельного допиту розстрілювати. А протоколи допитів терміново надсилати керівництву”.*

Допоки світ стежив за Нюрнбергом, в Україні йшла війна радянських сил та УПА. Степан Бандера стежив за нею з-за кордону.

Останній бій вояків Української Повстанської Армії відбувся 14 квітня 1960 року проти оперативної групи Тернопільського управління КДБ.

Оперативній групі Тернопільського УКДБ вдалося знайти район розташування повстанської бойовики — у Божиківському лісі на межі Підгаєвського та Бережанських районів, що за кілька кілометрів від хутора Лози. Туди прибули 45 авто та понад півтисячі солдатів. Коли повстанці, вийшовши з криївки, йшли у напрямку хутора, вони потрапили у засідку КДБ.

Щоб не потрапити живими в руки ворогів, Петро Пасічний та Олег Центнарьський застрелилися, а Марію Пальчик поранили в руки. Вона двічі стрілялася, щоб не потрапити в полон, а потім пустила собі кулю в скроню, але куля застрягла в черепі й жінка залишилася живою. Згодом Марію схопили й повезли до Тернопільської тюрми, щоби засудити показовим судом. Слава Україні! Героям Слава!

Про жасмин, “салон” Марії Людкевич та її поезію

Петро ШКРАБ’ЮК,
письменник,
доктор історичних наук

Будь-яка презентація для автора, як і для її організаторів, — подія. Мала чи велика. Для Марії Людкевич — велика. Бо на презентації її нової збірки зала Львівської обласної бібліотеки для юнацтва імені Романа Іваничука була виповнена вщерть. З поеткою на подіумі вела пізнавальний діалог працівниця Бібліотеки і теж письменниця Людмила Пуляєва. Були цікаві запитання й відповіді, читання віршів, занурення в лабораторію поетичної творчості.

Друга частина презентації, можна сказати, глорифікаційна. Першим серед висупаючих був автор цих рядків, оскільки знає Марію Людкевич ще з 70-х років минулого століття, коли ми разом — упродовж шести літ — працювали в одному відділі (листів, масової роботи і прес-контролю) обласної молодіжної газети. І поезія була чи не основним предметом наших розмов та мрій. До редакції навідувались з віршами незабутні Володимир Лучук та Оксана Сенатович, а одного разу на порозі постав величавий Микола Вінграновський. І я отримав на його збірці “Сто Поезій” автограф “Петрові на золоте наше поетичне слово” (Березень — 1977).

Не менш пам’ятними були творчі зустрічі в Брюховичах під Львовом, де тоді в скромній шкільній прибудові мешкали Марія з чоловіком Орестом Білоусом, художником, та двома доньками — Лесею і Христіною. Перед входом красувався розкішний кущ жасмину. І коли він зацвітає у Львові, я завжди подумки повертаюсь в “салон Марії” до її гостей — а це поет Роман Качурівський, кандидат філософських наук Ігор Захара, романтичні майстрині творчого пера Богдана Присяжна, Слава Величко, Катерина Гречин. І не тільки...

Поезія, пісні, відтак часті поїздки електричкою в Карпати, у “Табір під зорями”, як ми назвали свою високу локацію над містечком Сколе, нічні тріскотливі багаття, — все це гуртувало, наснажувало, відволікало від похмурих звісток про арешти дисидентів, заборони їхніх видань. І все ж ми творили.

1981 року Марія Людкевич уже тримала в руках свою збірку “Теплі гнізда”. Причому видало її головне видавництво Спілки “Радянський (тепер — Український) письменник”, що само по собі було значущим фактом, якщо зважити на тисняву претендентів на друк і тодішню ідеологію, — а в збірці “Теплі гнізда” зов-

сім не було обов’язкових “паровозів”, себто віршів про Леніна й компартію. А струменіла лірика.

Відтоді Марія видала пів сотні книжок поезії й прози, з них тридцять — для дітей. Вона ж організувала при Львівській обласній бібліотеці для дітей літстудію “Джерельце”, яку провадить від 1987 року; для них же — як головна редакторка — видає газету “Галицьке юнацтво”. Чимало її вихованців стали членами Національної спілки письменників України, як ось наймолодший (у 18 років) — Микола Рудик.

І закономірно, що членкиня НСПУ Марія Йосипівна отримала за свою творчу й громадську працю низку літературних премій, зокрема імені Лесі Українки, і два ордени Княгині Ольги III і II ступенів. Здобула високе визнання й пошанування особисто від Ігоря Калинця та Романа Лубківського. І ось нова збірка — “Біля Божої брами” / худ. оформлення Олеси Білоус (дочки). Львів. Вид-во “Сполум”, 2026. 160 с.

Мушу зазначити, що лексема “брама” часто-густо фігурує в сучасному письменстві. Проте словосполучення у назві збірки Марії Людкевич набуває глибшого значення. Бо всі ми — хто швидше, хто повільніше — прямуємо до Божої брами. А чимало вже за нею. Як-от письменник Володимир Рабенчук, поетка Ганна Вівчар, фотомайстер Юрій Кархут, декан факультету журналістики ЛНУ імені Івана Франка Михайло Присяжний, пам’яті

Дуб на честь королеви

Дуб на честь Анни став четвертим деревом, висадженням на території Національного заповідника “Софія Київська” у межах проекту “Алея київських князівен”.

Надзвичайний і Повноважний Посол Французької Республіки в Україні Гаель Вєсьєр та генеральна директорка Національного заповідника “Софія Київська” Неля Куковальська висадили дерево на честь Анни, доньки київського князя Ярослава Мудрого та королеви Франції, йдеться на сторінці заповідника, *передає Хронікерс*.

“Цей проект започаткований як вшанування доньок Ярослава Мудрого, які через династичні шлюби стали королевами європейських держав та сприяли розвитку політичних і культурних зв’язків між державами середньовічної Європи”, — йдеться у повідомленні.

Куковальська розповіла, що у французькому містечку Санліс, де Анна збудувала монастир (абатство) Святого Вікентія у 1065 році, є два пам’ятники Ан-

ні — перший ще XVII століття, і українська громада в 1996 році змогла добитися замінити написи на ньому “Anne de Rus-su, reine de France” на “Anne de Kiev, Reine de France” (“Анна Київська, королева Франції”), а другий встановлений на площі у 2005 році.

“Моєю мрією є, щоб у Люксембурському саду в Парижі, де стоять пам’ятники всім королям Франції, стояв і пам’ятник Анні Ярославні, і я вже отримала повідомлення, що пам’ятник стоятиме там”, — сказала вона.

Посол Франції в Україні Гаель Вєсьєр відзначив, що Анна Київська — вражаюча фігура, про неї мало відомостей, але точно відомо, що вона тут зростала і навчалася, одружилася з королем Франції та народила спадкоємців французького трону.

“Анна є свого роду покровителькою нашої присутності в Україні і всіх добрих справ, що ми робимо тут. Дерево має корені, і ми прагнемо укорінення відносин між Францією та Україною. І зрештою, дерево приносить плоди, і це саме те, над чим ми працюємо як дипломати, і це саме те, з чим ми добре впоралися”, — підсумував посол.

яких Марія присвятила окремі вірші.

На чільному місці в цьому поминальнику — зв’язкова УПА, політв’язень ГУЛАГу Катерина Мандрик-Куйбіда, вона ж — небуденна поетеса, яка навчалася в селі Козаківка Рогатинського району на Прикарпатті (зараз її ім’я носить ця школа). У тій же школі пізніше навчалась Марія і вчителював її батько. Тим-то до цієї героїчної жінки особливий пієтет.

Гірське село моїх дитячих літ.

У Козаківці я тепер як гостя.

Який глибокий таємничий світ.

Стежки стікають в діл із високості.

Смереки знають славний родовід.

Земля у шрамах пам’ята повстанців

І зв’язкову, за нею слід у слід

Ішли бійці, святого діла бранці (...)

Як продовження повстанської минувшини, варто згадати вірш “Тітка Ірена”, яка, незважаючи на вік, у неділю, бо це для неї “жіноче свято”, час спільної молитви, завжди чепуриться:

Коралі вдягнеш і крепдешини.

Пройдешся в церкву, як відданиця.

А твої повстанець, герой, пташина

Ще й досі сниться, ще й досі сниться.

Я забув сказати, що Марія Людкевич є також лавреаткою премії імені Катерини Мандрик-Куйбіди, хоча... Якщо Ліна Костенко — поетка яскраво вираженого громадянського темпераменту (у високохудожній формі), то поезія нашої авторки — камерна. Вона, кажучи образно, співає під сурдинку — притишено, але теж змістовно. Ключові слова її нової збірки: дощ, час, світ, дім, тиша, любов, ангел... Аналогія — Ірини Жиленко, їхня духовно-творча спорідненість, душевна настроєвість. (Не випадково у неперевірній спогадально-есеїстичній книзі Ірини “Номо feriens” вміщене спільне фото з двома Маріями — Людкевич та Барандій).

Звичайні побутові речі, явища довкілля, миттєвості промовляють до серця більше, ніж публіцистичні гасла чи голосні інвективи.

Синиці на годівниці.

А кіт на землі відталеній.

Дахи одягли берети,

У парках чисті галявини.

Ще треба передзвонити

Тому, кого пам’ятаю

В обличчя, а музику голосу

Одразу впізнаю.

Світ котиться до крайнеба,

А що там, ніхто не знає.

Ангели на небесах

Хмарки перкалеві крають.

І сорочки біленькі

Скидають нам цілу зиму

Отак, як жага й натхнення

Вдаровує сонячну риму.

О серце моє печальне,

Чим тебе ще веселити,

Щоби на землі пораненій

Навчитися вільно жити? (...)

Поетка провадить елегійний огляд свого буття на землі в різні періоди. Найчастіше повертається в минуле: “Зариюсь в спогади, / Як їжачок у листя. / І хай мені мені щось згадується, сниться...” — і, може, вона стане птахом, ластівкою, яка несе весну на крилах. “А я ще пам’ятаю: / Було мені років надцять. / Крутилась земля, мов яблуко, / На голубенькій таці”. Яка смілива й оригінальна метафора! У неї — там же, після таці, — “зазирає спогад / У привідчинені двері”. Або: “Тихо, як в підвалі, — ні гу-гу. / Схоже, що нема зв’язку зі світом. / Лапками ворони на снігу / Вишивають нетутешні квіти”.

Авторка схильна — і це природно — до

Автор з Марією Людкевич та однією з її читачок

філософічних роздумів, тим паче, що “життя стікає, як вода в пісок”, а “душа ще просить хоч один ковток”... Вона пише весну, яка підкралася зненацька; про сніг у квітні; про літо, яке збирається в далеку дорогу; про сад, який шепоче слова розради; про вітер, що книгу осені читає, / рве їхні листя й розкидає.

А ось картинка з дідом Василем, який сидить під виноградом, п’є з цикорієм каву і згадує Першу світову бойню, полон, Сибір... Або вірш про художника-самоука Богдана Білінчука чи верлібр (без розділових знаків), присвячений Надії Мориквас.

Різні теми, мотиви, думи, настрої... Гармонія і — дисонанси...

Я не можу писати про те.

Як вертаються хлопці з війни,

Хто без рук, хто без ніг — і росте

Помста в серці і гнів без вини.

Я не можу дивитися, як

Повертаються в трунах сини.

І немає розради, лиш знак —

Чорний голуб на гілці весни (...)

А тому “Серце прагне / Намалювати крейдяне коло / І захватитись у ньому від світу, / Який почорнів від бомб, / небезпек, жалю і болю. / Але як я буду саменяка / В цьому зачаклованому коло-крузі?”. Це алюзія на Гоголівського “Вія”. Хома Брут силкувався захватитися від злої сили в магічному крейдяному крузі — і все одно загинув. А що Марія Людкевич? “Тепер думаю, де взяти таку крейду, / Щоб обмалювати нею всю Україну. (...) / Але де взяти таку крейду?”.

Саме низкою віршів “...Хлібом, сльозою, болем” — так називається перший розділ (усього їх п’ять) — і відкривається ця збірка. Як уже сказано, вона з нотками меланхолії, але не безнадії. Наближення до Божої брами дарує особливу просвітленість, відчуття повноти буття. Навіть у час, коли, пише поетка, “Ми звикаємо до тривоги / І вслухаємось в свист ракет”:

Все, здається, жере пільма,

Але ж сонце щодень встає.

Нас колишніх уже нема,

І інші нинішні ми вже є.

Скаче білочка золота

По деревах, висвітлює дні.

Десь поділась печаль гірка,

Стало сонячно раптом мені.

Марія Людкевич навіть хоче побути мольфаркою, *щоби знати, що буде з нами*. Вона впевнена: “Як написано, так і буде... / — На землі і на небі синім, / І колядка прийде різдвяна. / Я — мольфарка і знаю нині: / Невмируше лише кохання”. І (уточню) не лишень кохання, а й любов, бо кохання тільки частина любові — любові до родини, Батьківщини, наших героїв...

Лілія ОВДІЙЧУК,
членкиня Рівненської ради
“Просвіти”, кандидатка
педагогічних наук

Ми приходимо у світ із певною місією, дарованою нам Усевишнім. Життя людини – це шлях до її здійснення. Як відбувається усе в реальності, залежить від багатьох чинників: спадковості, вдачі, обставин, зрештою, вибору, котрий доводиться робити.

Люди обрані опиняються на зламі історичних подій, бо їм Бог дає силу і впливати, а то й змінювати хід подій. У потрібний час і потрібному місці опинилася Євгенія Гладунова-Борейко на зорі відродження нашої Незалежності – у кінці 80-х років мегадраматичного для України та українців ХХ століття. Відтоді її доля нерозривно пов’язана з потужним просвітанським та освітанським рухом за утвердження української національної ідеї на теренах Рівненщини. Євгенія Гладунова була серед двадцяти ініціаторів створення Товариства української мови імені Тараса Шевченка у 1988 році, брала участь в Установчій конференції ТУМу у Києві, Всеукраїнському з’їзді Руху, у Всесвітньому форумі українців у 1992 році, у Форумі української інтелігенції, коли йшла активна боротьба за відновлення Києво-Могилянської академії. Під час пучку ГКЧП пані Євгенія була делегована на Всесвітній форум Союзу українок у м.Чернівці. З 1993 по 2003 рік Євгенія Гладунова обіймала посаду старшого референта Рівненського обласного товариства “Просвіта”.

Ювілей легендарної просвітянки спонукав авторку цих рядків створити її штрихпунктирний портрет в контексті доби. Завдяки більш ніж тридцятилітньому знайомству, смію сказати, ширій дружбі, спілкуванню, спільній діяльності можу стверджувати, що це потужна особистість, яка сформувалася завдяки міцному родовому корінню, цілісності характеру, впертій вдачі, глибинній любові до рідної землі. Отже, першопочаток всьому – народження – подаю з рукописної біографії Євгенії Михайлівни: “Я,

Людина, свідомо своєї місії

З нагоди ювілею Євгенії Гладунової-Борейко, відомої просвітянки, громадської діячки з Рівненщини

Гладунова Євгенія (у хрещенні Єва Цімко), народилася у гірському селі Крапна на хуторі Медвежому, що на Лемківщині. Цю споконвічну українську землю окупувала Польща. Батьки, Михайло і Тетяна, називали себе русинами (себто українцями). Польща намагалася полонізувати лемків, але здолати український вперто-селянський дух не змогла. Батько разом із молоддю села організували “Просвіту”, бібліотеку, проводили фестивалі зі співами і танцями. Основою духовного життя була греко-католицька церква, українські свята, звичаї, обряди”. У 1945 році поляки депортували родину, яка опинилася на Донеччині у колгоспі, де за трудовень давали жменьку зерна. Митарства сім’ї, яка змушена була втікати від “колгоспного рабства” на захід України, Євгенія Михайлівна згадує з болем і усвідомленням того, як радянська влада ставилася до селян, особливо до патріотично налаштованих, певних себе, справжніх господарів на землі. Так починало формуватися самоусвідомлення, розуміння приналежності до роду і народу, який некомфортно почував себе у радянському “раю”.

Освіта як важливий етап розвитку особистості у Євгенії Цімко була відповідна тому часопростору, коли і де проживала, а от ставлення до навчання вирізняло із загалу, бо вступ без іспитів до Львівського університету імені Івана Франка після закінчення Дубенської середньої школи був наданий тільки абітурієнтам-медалістам. Хоча навчання на філологічному факультеті у ЗВО пані Євгенія не любить згадувати, але все ж це була студентська молодість, закоханість, що завершилася шлюбом з однокласником, народженням єдиного, безмежно любленого і люблячого, здібного до навчання, талановитого і вдячного сина Олександра. Спочатку викладала у сільській школі у Тростяниці, а згодом переїхала

до Рівного, де впродовж сорока років працювала у дошкільних закладах.

Як згадує Євгенія Михайлівна: “Саме у 60-х роках зрозуміла, що ми, українці, перебуваємо у принизливому та пригніченому стані. Однодумців тоді майже не було аж до 80-х років, коли чорнобильський вибух розбудив людей”. Пані Євгенії і через десятиліття впам’ятку яскраві особистості, які зібралися на установчі збори Товариства української мови імені Тараса Шевченка у 1988 році у палаці “Хімік” під орудою Василя Червонія, та гарячі дебати, які точилися тоді. Ця сторінка життя стала початком колосальної звитяжної і виснажливої роботи задля відродження України, її мови, культури, історії. Саме тоді відбулася зустріч і поєднання з Михайлом Борейком. Євгенія Михайлівна сприйняла це як подарунок долі. Відтоді, аж до відходу Михайла Семеновича у засвіти в квітні 2020 рік, вони у парі виконували огроми громадської роботи, порядкували на дачній ділянці, у двокімнатній квартирі, яка стала легендарною, бо ж на незначні квадратні метри поміщення за 30 років припало перебування стількох зіркових особистостей, що навряд чи якась оселя в Рівному наважиться суперничати з цим фактом. Готелем-вітальнею була скромна квартира Борейко-Гладунової архієпископів Сумському й Охтирському Мефодію, науковцю Миколі Жулинському, меценатам з США подружжю Вірі та Богдану Боднарук, головам обласних просвітанських організацій.

Разом із паном Михайлом вони здійснили багато проєктів: добилися будівництва дому для видатного письменника-земляка Андрія Кондратюка, реалізували ідею про створення парку Просвіти до 2000 Різдва Христового.

Євгенія Михайлівна упродовж тривалого часу була органі-

заційним референтом у “Просвіті”, мала широке коло обов’язків, відвідала з тодішнім очільником Володимиром Ковтунцем всі районні просвітанські організації, провадила листування з адресатами з різних куточків України і світу: США, Канади, Німеччини. Завдяки її скрупульозності і відповідальності документація завжди була бездоганно упорядкована. Пані Євгенія називає Бориса Степанишина найобдарованішим керівником, за правління якого “Просвіта” завоювала незаперечний авторитет і мала високі здобутки.

Роки не змінили характеру Євгенії Гладунової-Борейко. Волюва, безкомпромісна і цілеспрямована, вона мала і має незаперечний авторитет і вплив на колег, побратимів і посестер. Її оцінка вчинків, подій, справ окремих особистостей із владних структур, з громадського кола, культурно-мистецького середовища завжди критично-справедлива. Ідеї, які продукує і на сьогодні у свої 90 літ, гідні подиву і захоплення. А ще це одна із найактивніших читачок Рівненської обласної універсальної бібліотеки. Без неї не відбуваються заходи “Просвіти”, “Союзу українок”, патріотичної ветеранської організації (засновник Ігор Юхновський).

А ще пані Євгенія надзвичай-

на господиня-кулінарка, яка вміє дивувати іменитих і не дуже іменитих гостей своїми стравами: Її довголіття – це наслідок постійної роботи над собою: фізичної, інтелектуальної, духовної. Ранок починає з молитви і фізичних вправ. Праця на землі нелегка, але посіяне її трудящими руками насіння щороку плодоносить. Бездоганий порядок у домі – запорака її гарного настроя і настрою. На початку війни Євгенія Михайлівна не відклала миття вікон (бо це для неї як ритуал після зими), а на зауваження сина, що є інформація про наступ білорусів і тоді вікна доведеться заклеювати, відповіла стоїчно і мудро: “Будемо заклеювати чисті”. Така нібито побутова деталь, але вона засвідчує глибоко закорінену внутрішню потребу протистояти хаосу війни через збереження звичного життєвого ладу, де чистота – це теж форма оборони, пряме продовження внутрішньої гігієни душі та незламності духу.

Пані Євгенія – прихожанка Свято-Воскресенського храму. Під час війни вона із перших днів допомагає нашим воїнам, фронту, переселенцям. Долучається до плетіння сіток, благодійних заходів.

Такі люди, як пані Гладунова, заклали підвалини державницького мислення і продемонстрували своєю діяльністю, як і чим має наповнювати своє життя кожен і кожна, щоб Україна утвердилася і БУЛА. Життєве кредо Євгенії Борейко-Гладунової, спільне для неї та її вірного супутника пана Михайла: “Що ми сьогодні зробили для України”, – це позиція людини, яка свідомо своєї місії на цій землі.

У своєму привітанні ювілярці академік Микола Жулинський, зокрема, написав:

Ви посідаєте одне з чільних місць серед славетних просвітян – будителів національного духу Рівненщини, вихователів молоді в національно-патріотичному дусі, Ваше ім’я вже гідно увислене в історії нашого краю та історії Рівненської “Просвіти”. Із чистої роси і джерельної води Вам, дорога пані Євгеніє, на многі та благі літа!

Долучаємося до привітань!

Анна СОРУХАН,
Публічна бібліотека
імені Лесі Українки м. Києва

2 липня в Публічній бібліотеці імені Лесі Українки міста Києва відбулася зустріч “Слово, що єднає континенти” із Сергієм Ткаченком, українським філологом, літературознавцем, поетом, перекладачем, членом Національної спілки письменників України. Понад два десятиліття Сергій Іванович присвятив дипломатичній службі, працюючи в Секретаріаті ООН у Нью-Йорку. Він з теплом згадував свою родину, зокрема брата Всеволода Ткаченка – відомого українського перекладача, який залишив помітний слід в українській культурі. Значну частину вечора було присвячено мистецтву художнього перекладу. Сергій Ткаченко розкрив специфіку багаторічної роботи зі складними поетичними текстами та поділився практичним досвідом відтворення шедеврів французької, англійської та нідерландської лірики українською мовою таким чи-

Світові творчі обрії Сергія Ткаченка – у Києві

ном, аби вони зберігали свою первозданну глибину та органічність. Зокрема, пан Сергій розповів про тонкощі відтворення складної ритміки та образності Артюра Рембо українською мовою, зачитавши кілька улюблених поезій.

Із вітальним словом до автора звернувся Дмитро Чистяк – письменник, перекладач, філолог, професор КНУ імені Тараса Шевченка, секретар НСПУ. З нагоди 75-річного ювілею він

вручив Сергію Ткаченку Почесну Грамоту Національної спілки письменників України, відзначивши його плідну працю та вагомий внесок у культуру, зокрема в царині перекладознавства й художнього перекладу, особливо підкресливши високий рівень видання “Невідомий Артюр Рембо” (Київ: Парламентське видавництво, 2019), де окрім майстерних поетичних перекладів Сергія Івановича подано його аналітичні есеї з аналізом пер-

шотвору та перекладів на широкому міждисциплінарному матеріалі. Дмитро Олександрович згадав також про творчу діяльність незабутнього голови творчого об’єднання перекладачів Київської організації НСПУ Всеволода Ткаченка, його антології французької поезії “Сад божественних поезій” (перший том якої вийшов у світ у 2011 р. у Видавничому центрі “Просвіта”), зауваживши, що масштабна антологія французької поезії в

Україні після не здійснених проєктів М. Зерова, С. Савченка, М. Рильського, М. Москаленка і В. Ткаченка – ще попереду.

До вітань долучилася також Тетяна Добко – членкиня НСПУ, докторка наук із соціальних комунікацій, завідувачка відділу науково-бібліографічної інформації Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського. Тетяна Василівна висловила шире захоплення багатогранністю таланту ювіляра, наголосила на його співпраці з відомими українськими художниками, на самовідданому редагуванні знакового літературного часопису “творчих сил глибинної України” “Ятрань” та побажала успіху у виданні другого тому збірки А. Рембо, авторської антології перекладів світової поезії та інших цінних проєктах. До цих побажань долучилася й директорка Публічної бібліотеки імені Лесі Українки Ольга Романюк, зауваживши, що чекатиме на презентації цих цінних видань у стінах книгозбірні.

Галина ДАЦЮК,
журналістка,
Ловран – Рієка – Київ

У підсумку я вже склала в уяві його довершену картину. І якби мати ще й хист художниці, то відтворила б на ній найяскравіші фестивалні миттєвості. Їх було багато – прекрасних і незабутніх. Зрештою увесь Фестиваль був яскравий, як дивовижний літній день на Адріатиці. Його події широко висвітлено в медіапросторі. Як написала засновниця Фестивалю Ольга Камінська, “цими днями просто рясні звіти...” – у “Слові Просвіти” (Україна); “Віснику” (Хорватія), головна редакторка Оксана Мартинюк; “Слові Кобзаря” (Загреб), головний редактор-публіцист Славко Бурда. Відзначено блискучу організацію, високий виконавський рівень, унікальні виступи, перемоги, нагороди, чудовий настрій, що панував усі дні, і прекрасні результати події.

Гала-концерт 21 червня зібрав повну залу слухачів і глядачів у Трсатській бібліотеці. Традиційну культуру та фольклор тут яскраво представили хор і танцювальний ансамбль УКПТ “Тарас Шевченко” з Каніже (з танцем “Повзунок”), а також представники УКПТ “Кобзар” (Загреб).

Музичну програму відкрив оркестр “Оберіг” товариства “Дніпро” інструментальними творами “Ой, у лузі” та “За світ встали козаченьки” в обробці Андрія Шустя, за що колектив отримав офіційну подяку від Національної музичної спілки України. На сцені виступили зіркові гості та лавреати. Засновниця Фестивалю, очільниця УКПТ “Дніпро”-Рієка Ольга Камінська блискуче виконала романс “Мов човен золотий пливе моя душа”. Минулорічна володарка Гран-прі співачка і мисткиня Ольга Угнівенко співала власний твір “Лети, моя пісню”. А ще була авторська композиція для флейти Крістіни Кравченко. І “Музиченьки” у виконанні Наталії Комарницької. “Ой ти, дівчино, з горіха зерня” у виконанні Давора Лешіча. І українська композиція на баяні Михайла Шейка – Гран-прі. І “Пливе кача” у виконанні володарки Гран-прі Валерії Попадинець з Хуста з її неповторним тембром і проникливим співом.

Красивим фінальним акордом прозвучав виступ Заслуженого народного хору України “Дарничанка” під художнім керівництвом професора Петра Андрійчука – пісня “Єднаймося, любя родину”.

Пісня і музика ще довго лунали у той вечір над Трсатом і Рієкою. Завершилося свято дружньою вечерею, де теж співали – українських і хорватських. Бо невичерпний пісенний скарб наших народів. А Український фестиваль відкриває все нові таланти. Прищеплюючи любов до рідної культури і сполучаючи тих, хто тепер живе в Хорватії, – зі своєю Батьківщиною.

Не менш важливою складовою нашої перебування в Хорватії залишаються особисті враження. Адже поза фестивалем наше буття було обрамлене мандрівками, морем, зустрічами, маленькими і приємними святами. Вони наповнювали час радістю, підносили настрої, вливали живу енергію, заряджали на творчість. І ставали важливим лейтмотивом нашого єднання. Завдяки цим подіям ми змінювалися, щось пізнавали, відкривали, збагачувалися не лише сонцем, але й людськими взаєминами.

Ми прокидалися дуже рано, бо хотілося надихатися морем і шкода було втрачати навіть хвилинку. А ввечері ходили в старе місто, де було затишно і прекрасно. Де плюскотіла жива музика, закохані ласували морозивом, за вікнами похитувалися фіранки, біля порогів пахла лаванда. І не було затишнішого місця на землі. Ось відгук моєї безмежно талановитої подруги Валентини Давиденко про один із таких вечорів.

Валентина Давиденко, письменниця, художниця, журналістка:

– Про лаврову гілочку з Ловрана я написала у вірші рік тому. Сьогодні у старому граді цього унікального хорватського містечка, в затишному надвечір’ї ми з ко-

“Пісня буде поміж нас!”

Рівно місяць тому завершився Десятий ювілейний український фестиваль пісні, музики, танців і художнього мистецтва у Ловрані та Рієці (Хорватія) 18-21 червня 2026 року, організований УКПТ “Дніпро”-Рієка. Сьогоднішньою публікацією ми завершуємо розповідь про цю знакову подію культурної дипломатії українсько-хорватських відносин.

На цій історичній світлині увічнено відкриття у Ловрані Десятого українського фестивалю пісні, музики, танців і художнього мистецтва (Рієка), 2026 р.

логою журналісткою і письменницею Галею Дашук читали стрічку тривожних новин з рідного Києва. А на дзвіниці старого храму дзвін відбивав тієї миті вечірній час. І нам це видавалося сердечним відлунням на тривогу, яку переживав Київ. Ніби часовий годинник завмер по горизонталі, і тому світ відчув суголосність з київським надвечір’ям. Цей мотив виникав не одноразово протягом Десятого українського фестивалю пісні, музики, танцю, художнього мистецтва у хорватській Рієці: у поезіях і піснях, життєвих історіях учасників Фестивалю, серед яких були матері чи дружини воїнів, переселенці з різних регіонів України.

Зрештою, донати, зібрані на творчих локаціях Фестивалю, передані військовому однієї з бойових частин. А ще цінним надбутком і нинішнього ювілейного Фестивалю було духовне єднання, завдяки відкриттям неймовірних талантів української культури і мистецтва. Це надихало, додавало оптимізму і сил протистояти навісному ворогу. Я дякую за унікальний мистецький проєкт фестивалю його авторам, знаменитим в Україні і Хорватії Ользі та Віктору Камінським, які зробили його вікинчено досконалим у мистецьких форматах і з атмосферою, сповненою сердечної широти і теплоти. Фестиваль рік у рік стає все відомішим у світі, його творчі виднокола – все ширшими. Вдячна за честь працювати в журі, мати радість відкривати нові українські таланти.

А лаврову гілочку з Ловрана знов повезу до Києва як закладку для нових віршів.

Наталія Андрійчук, солістка Заслуженого народного хору України “Дарничанка”:
– Магія Адріатики – від затишного Ловрана до вогнів Трієста...

В наше нелегке українське сьогодення вкрай необхідна пауза – щоб просто вижити й знайти сили рухатися далі...

...Ловран зустрів нас затишком, ароматом лавра та кипарисів, а неймовірно гостинне море подарувало лагідні теплі хвилі та спокій.

Попереду на нас чекали дивовижні краєвиди Рієки, де величні гори спускаються до самої води, та захоплива подорож до Трієста в Італії, що додала поїздки особливого шарму й натхнення.

Але найяскравішим враженням цієї поїздки став ювілейний Десятий український фестиваль пісні, музики, танців і художнього мистецтва у Рієці, що став справжнім містком культурного єднання. Адже коли українська пісня поєднується з морським бризом Хорватії – народжується щось неймовірне!

І все це завдяки чудовим людям, справдешнім українцям – Ользі та Віктору

Камінським. Їхня турбота, щирість та підтримка подарували відчуття дому далеко від рідних стін, за що їм величезна подяка! Ловран, Хорватія – магія Адріатичного спокою, куди завше хочеться повернутися!

Для учасників поїздки була створена сторінка “Хорватія 2026”. Прочитую два відгуки наших фестивалних мандрівників після повернення додому.

Іван Михайлович:

– Шановне панство, вельмишановний Петре Олександровичу. Ми з дружиною вперше потрапили у ваше товариство. Прекрасні люди, чудова атмосфера, яскраві творчі моменти, неперевершена природа Ловрана, тепле море і море позитивних емоцій! І це все завдяки вам, вашому таланту і організаційним здібностям. Ми живемо і працюємо у сфері медицини. Щоденні людські болі і тривоги звичні для нас. Інколи нам здається, що здорових і щасливих людей у світі немає взагалі. Але це не так. Свідомість підказує, що ми помиляємося, а очі бачать, що ми праві. І от ми на цілих десять днів вириваємося зі звичного кола роботи і проблем у світ творчості, натхнення, радості і щастя. Нам би хотілося, чи може нам здавалося, що так би мало тривати вічно. Та час пролетів, як би батоном ляснув.

Ми вдячні вам за ту атмосферу, у якій ми будемо перебувати ще довго. Вона буде жити всередині нас і підказувати – світ сповнений щастям і ми в ньому щасливі люди. А всі болі та тривоги – то тимчасове. Після нашого спільного відпочинку ми почнемо у повсякденні вживати звернення “пан”, “пані”, “панство”... Здається, що це зробить нас шляхетнішими і тісніше впише Закарпаття у загальнонаціональний контекст.

Петро Андрійчук, художній керівник Заслуженого народного хору України “Дарничанка”:

– Широ дякую, шановне панство, за теплі слова! Я неймовірно щасливий, що нам разом вдалося створити таку дивовижну атмосферу! У поєднанні з фантастичним морем і унікальною природою вийшло, власне, те, що для кожного з нас залишиться в пам’яті як казкова “Хорватія-2026”. Добра усім і миру.

У день відкриття Українського фестивалю я познайомилася з учасницею Заслуженого хору “Дарничанка” Майєю Поліщук, яка побажала придбати мою книжку “Світло повертається”. І це було зворушливо до сліз, оскільки пані Майя – мама двох синів, що воюють. Ця вродлива голосом, поставою і душею жінка залишила сильне і світле враження. У вечір лі-

тературної імпрези наше товариство зібрало певну суму і передало воїнові, який відновлювався з нами ті кілька днів, бо мав коротку відпустку. Тепер він знову воює. Бережи, Боже, наших воїнів!

Ні, ми не забували про те, що Україна воює з росією, яка напала на нашу землю і хоче нас знищити. Ми синхронно з Києвом переживали тривоги, бо тут залишилися наші діти і онуки. Ми споглядали райську і тиху красу і до сліз шкодували, що наші діти живуть не в тиші, а у вибухах. Проте Фестиваль з його неймовірними людьми та енергією оздоровлював і відновлював наш ресурс віри.

Дивовижною була наша поїздка в Трієст (Італія). 5 годин перебування залишили незабутні враження про дивовижне місто із замком Мірамаре, древньою фортецею Сан-Джусто, руїнами античного Театру, площею Єдності і, звісно, мальовничим Гранд-каналом, що трохи нагадує венеційський. А ще був день яскравих вражень на Плотицьких озерах.

А ще увага, хороші слова і вміння щиро поради́ти одне за одного. За дивовижні гердани співачки і поетеси Ольги Угнівенко, які з радістю купували. За дивовижні прикраси поетеси Юлії Бережко-Камінської. За Гран-прі на конкурсі “Франкові Зорі” (за книгу “Ролі і манекени” про Соломію Крушельницьку письменника Олександра Балабка). За дивовижні картини і поезію письменниці, художниці і журналістки Валентини Давиденко.

Цього року я втретє брала участь в Українському фестивалі музики, пісні, танцю і художнього мистецтва. У 2024-му на конкурсі “Франкові Зорі” здобула перше місце за книжку “Одна з нас. Незагублені історії”. Два роки поспіль працюю в складі журі Фестивалю. За ці три роки постать Івана Франка набула особисто для мене живого образу геніального чоловіка.

Перед від’їздом додому прийшла до пам’ятного знака “Поет і Птах” в Ловрані, щоб вклонитися Івану Яковичу і подякувати за “дух, що тіло рве до бою” і за нев’яучі рядки “Зів’ялого листя”. Титан думки, лилар духа, будитель нашої свободи. Європеєць, поліглот, інтелектуал. Автор ста томів мудрості.

І от несподіванка. Після приїзду в Київ я стала лавреаткою премії імені Івана Франка в галузі інформаційної діяльності в номінації “За кращу публікацію в друкованих засобах масової інформації”. Премією Держтелерадіокомітету України відзначено книжку “Світло повертається”, ВД “Букрек”, 2025. Звісно, це радість і аванс, за який треба з насолодою “лупати сю скалу”. І так, це диво, яке пов’язую з “Франковими Зорями” в Ловрані. Бо цей Фестиваль здатний творити дива!

Дякую засновниці і натхненниці Українського фестивалю пісні, музики, танців і художнього мистецтва в Рієці (Хорватія), очільниці УКПТ “Дніпро”-Рієка, примадонні Київської оперети і Рієкської опери пані Ользі Камінській та музиканту, представнику української меншини в Приморсько-Горанській жупанії Віктору Камінському – за блискучу організацію події, що відбулася за фінансової підтримки Ради національних меншин Хорватії. Цьогоріч Фестиваль проходив під знаком 155-річчя від дня народження Лесі Українки та 170-х роковин від дня народження Івана Франка. Впевнена, що великі раділи з неба в ці дні разом із нами.

На Гала-концерті я подарувала пані Ользі Камінській пам’ятну монету, присвячену символу українського відродження, композитору, співакові, автору “Червоної рути” Володимирі Івасюку. На аверсі монети – Тризуб, під ним напис: НБУ і – стилізована квітка червоної рути, внизу номінал та рік карбування – 2 гривні/2009. На реверсі монети – портрет Володимира Івасюка серед листя калини. Нехай ця монета стане талісманом унікального Фестивалю в Рієці і запорукою, що “пісня буде поміж нас” ще довго-довго. Бо українська пісня – то любов у серці, яка робить нашу націю безсмертною. Многії літа Фестивалю і його організаторам!

Едуард ОВЧАРЕНКО
Світлина Анатолія Федорців

Подорож у світ комах

У Національній опереті України відбулася світова прем'єра мюзиклу “Комахи” – сучасне сценічне втілення легендарної п'єси “З життя комах” братів Чапеків. Це повністю український культурний продукт – від ідеї до реалізації.

Композитор Іван Небесний та лібретист Микола Бровченко створили фантазмагоричну історію про світ, у якому люди поступово втрачають людяність. Сьогодні ця історія звучить гостро, відверто й навіть пророче, відкриваючи нові сенси для українського глядача.

Перед прем'єрою відбувся преспідхід, під час якого було розширене обговорення вистави з участю постановчої групи та партнерів проекту. Учасники мали можливість дізнатися про історію створення мюзиклу, особливості його художнього втілення, міжнародну співпрацю та значення прем'єри для українського театального простору.

Пропонуємо уривки з виступів його учасників.

Богдан Струтинський, генеральний директор-художній керівник Національної оперети України, народний артист України:

“Прем'єра для театру – це завжди виклик і свято. Ми кладемо дуже багато любові, енергії і хочемо, щоб наше дитя полюбил глядачі. Цей проект повністю створений у стінах Національної оперети України. Дякую за ідею Оксані Тараненко. Попросили долучитися до цього процесу Миколу Бровченка та Івана Небесного.

Спочатку був пошук. Ми визначали жанр – опера чи рок-опера. Потім стилістично і музично вийшов все-таки мюзикл. Сподіваюсь, він сподобається глядачам і займе чільне місце на сцені нашого театру.

Хочу подякувати нашій команді і, зокрема, Ользі фон Валь та Карлу-Крістіану Андресену, за те, що вони сьогодні з нами в Україні в ці складні часи, що слухають про війну не з російських каналів, а бачать її на власні очі. Я розцінюю це як знак солідарності і підтримки України.

Вистава лише робить перші кроки. Думаю, що глядач знайде тут багато паралелей з нашими так званими колишніми “братами”.

Микола Бровченко, український сценарист, автор лібрето:

“Це була командна робота. Почалася вона з братів Чапеків. Ми прочитали їхній твір і поклали його на полицю. У нашому тексті немає жодного слова з їхньої п'єси. Це справді український контент, все написано заново. Ми просто надихнулися. Продовжили лінію порівняння людей із комахами з огляду на те, що нас зараз оточує. Зробили свій меседж, який дещо відрізняється від закладеного братами Чапеків. У Театрі оперети ми знайшли однодумців. Про таких соратників можна тільки мріяти. Два роки разом творили продукт, що має назву “Комахи”. Раджу слухати тексти”.

Іван Небесний, композитор, заслужений діяч мистецтв України:

“Від слова ми почали відштовхуватися – сцена за сценою. Це стосується й музики. У результаті цих пошуків у нас вийшла надзвичайно різнопланова вистава. І сенси, закладені командою, були якнайкраще донесені за допомогою музики. Для того, щоб активно розвивався сюжет, щоб глядачам було постійно цікаво, ми вибирали певні музичні засоби. Вийшло дивне поєднання всього різного, тому жанр – фантазмагорія. А

далі була рутинна робота, як у будь-якого композитора, – від початку і до кінця проекту. Хочу подякувати Театру оперети. Ми всі отримали надзвичайно комфортні умови для роботи, нам допомагали в усьому”.

Сергій Дідок, диригент-постановник, заслужений діяч мистецтв України:

“Творчий процес завжди відбувається тут і зараз. Я щасливий, що долучився до цієї команди, яка сьогодні творить історію світового мюзиклу. В Україні відбувається народження продукту, який буде не соромно показати в Європі чи Америці.

Моїм завданням як диригента було відтворити все те, що задумав Іван Небесний. Намагався донести слово, образи, які відтворюються не лише вокально, але й засобами оркестру. Тут надзвичайно різноманітна музична мова. І я думаю, що багато пісень підуть у народ, адже музика пізнана і легка, її хочеться співати”.

Вадим Прокопенко, балетмейстер-постановник, заслужений артист України:

“Почали роботу над постановкою 31 березня. Перші дні було багато пошуків з режисеркою. Все поступово ставало на свої місця. Дуже вдячний Оксані Тараненко за пропозицію бути учасником цієї команди”.

Ольга фон Валь (Німеччина), художниця-сценографка:

“Сам текст і режисерка Оксана Тараненко дуже мене надихнули. Я думала над тим, як працювати зі світом комах, світом без людей і усього людського, без справжнього життя і справжньої природи. Для того, щоб це показати, я взяла метеорит, на якому не ростуть рослини.

Власне метеорит – це щось середнє між скульптурою і дуже незвичною твариною, яка може проявляти різні свої сутності. Він вмонтований на поворотному механізмі, і таким чином з ним можна гратися з різних боків. Хоча сам по собі він нерухомий, і в ньому немає життя.

Ми дуже раді тут бути. Вдячні пані Оксані Тараненко за можливість з нею працювати. Щасливі, що маємо також сердечну підтримку нових друзів”.

Карл-Крістіан Андресен (Німеччина), художник з костюмів:

“Для мене найбільшим викликом було показати перетворення головного героя Фелікса з людини на комаху. Це була цікава робота, яка принесла велике задоволення.

На початку, коли зображений реальний світ, Фелікс у яскравому светрі, що є сучасним молодіжним одягом. Він засинає, а прокидається в абсурдному, навіть кошмарному світі. Саме тут відбувається його перетворення на комаху.

Є ще дві важливі фігури, яких я дуже люблю. Це павук і скорпіон. Прагнув не відповідати на очікування глядачів і не концентруватися на зовнішності цих персонажів, а сконцентруватися саме на їхньому характері та зловісній персоніфікації. Цього я зміг досягнути завдяки абстракт-

ції і роботі зі шкірою та хутром.

Ми з Ольгою фон Валь дуже вдячні Оксані Тараненко за можливість працювати з усією своєю фантазією, яка допомогла нам створити гібридних комах”.

Після світової прем'єри мюзиклу “Комахи” ми мали можливість продовжити спілкування з його творцями.

Оксана Тараненко, режисерка-постановниця:

“У червні 2023 року я була учасницею конференції театральних стейкхолдерів. Там генеральний директор-художній керівник Національної оперети України Богдан Струтинський запропонував мені поставити виставу в очолюваному ним театрі.

Я багато співпрацюю з Миколою Бровченком, який є безкінечним генератором ідей, тож ми разом підготували презентацію приблизно з 15 різноманітних пропозицій. Принагідно зазначу, що вже багато років захоплююся творчістю композитора Івана Небесного. У нього є невелика замальовка, із солістами і авторським текстом, за твором братів Чапеків “Про життя комах”, приблизно на 20 хвилин. Розширення цієї замальовки було серед пропозицій. Богдан Струтинський вирішив обрати саме цю тему. Тож Національна оперета України замовила написати новий твір Миколі Бровченку та Івану Небесному. Проте це не могла бути опера в чистому вигляді. Іван працював над музикою, яка стилістично підходила б для театру оперети, а ми з Миколою складали структуру.

Незважаючи на те, що процес був доволі інтенсивний, мені було досить легко, бо я була зосереджена лише на художній репетиційній роботі, решту робили відповідні спеціалісти в правильних департаментах.

Була в хорошому сенсі здивована рівнем труп. Всі надзвичайно талановиті, а в хорі практично усі солісти. До того ж хор рухається, як балет, а балет може навіть заспівати. Деякі артисти балету та хору вийшли на епізодичні ролі. А коли поруч такі таланти, у тебе з'являється більше можливостей як для постановника, і робота стає цікавішою.

На підбір виконавців я витратила майже два місяці – грудень і січень. Передивилася багато матеріалу, аби вивчити людей і їхній потенціал. А репертуар тут дійсно дуже широкий, твори різні за жанрами – класичні, сучасні, є і першочитання, є і бренди, такі як “Чикаго”.

Кастинг був визначений разом із хореографом-постановником Вадимом Прокопенком та диригентом-постановником Сергієм Дідком. І не помилилися: майже всі обрані актори дійшли з нами до прем'єри.

Роль головного героя Фелікса дуже складна – і з музичної, і з акторської точки зору. Це особлива роль. У першій дії вона ніби недієва – здається, що Фелікс лише спостерігає за середовищем, в яке потрапив. Єдине, що він намагається зробити, – це зрозуміти, де він і як з цього

знайти вихід. Все має бути побудовано на рефлексіях, і при цьому важливо бути цікавим для глядача.

Друга дія, навпаки, дуже інтенсивна, там багато внутрішніх та зовнішніх трансформацій. Виконавцю треба мати витримку і акторський хист. Аби вибудувати цю роль, мені були потрібні справжні партнери. І, на щастя, Віталій Іванов та Максим Бусел стали саме такими першопрохідниками. Я вдячна їм, що вони розділили зі мною ризик і відповідальність створення абсолютно нового образу героя.

Загалом усі персонажі важливі. У виставі є образ Діани, це богомолиха. Вона хижачка, персонаж до певної міри гротесковий. Зрозуміла, що буде цікавіше, якщо її гратимуть чоловіки. Цю роль дуже яскраво зробили Арсен Курбанов та Валерій Мірошніченко. Кожен кавалер може мати з Діаною тільки одне побачення. Після цього вона їх з'їдає. В усіх кавалерів одне ім'я – Ежен. У них лише номери – перший (цвіркун), другий (джміль) і третій (коник). Але всі ці ролі грає один артист. На мою думку, одному артисту дуже цікаво побудувати всередині вистави три різні ролі.

Надзвичайно цікаво було працювати з німецькими колегами. Ми довго шукали художників, а допомогла нам у цьому асоціація “Опера Європа”. Національна оперета розмістила там оголошення про новий цікавий проект у країні, де йде війна. Запрошували художників, які не побояться приїхати і яким буде цікаво працювати із сучасним українським матеріалом. Зголосилося багато молодих і сміливих митців. Але вибір припав на берлінських художників Ольгу фон Валь та Карла-Крістіана Андресена. Вони багато працюють в опері та мюзиклі, знають особливості цих жанрів. Це була прекрасна співпраця. Вони тут були місяць. Пережили страшні атаки рф, але зранку приходили до театру і миттєво доєднувалися до наших настроїв і вібрацій.

Ольга та Карл природно впилися в колектив. Нам навіть не потрібен був перекладач. Ці люди пережили з нами страшні й щасливі моменти. Впевнена, що вони стануть найкращими адвокатами української культури в тій культурній інтеграції, якої ми так прагнемо.

Щодо самої вистави, то вона, як мені здається, вийшла багатошаровою. Сподіваюсь, що наші метафори промовляють до будь-якого глядача. Для тих, хто прийшов розважитися і відволіктися, для тих, хто любить замислюватися, та для тих, хто готовий виходити із зали не лише з відповідями, але й із запитаннями”.

Віталій Іванов, виконавець ролі Фелікса:

“Роль складна, цікава і багатогранна. Радий, що саме в цей період мого життя, розвитку кар'єри я зміг зіграти таку роль і зі мною на сцені зустрівся цей персонаж.

Феліксу приблизно 40 років, він ентомолог. Присвятив себе пошуку сенсу життя комах. Він фанатично закоханий в їхній світ. Він знає комах, вміє їх класифікувати, розуміє, завдяки чому і як вони живуть. Саме фанатичністю у ставленні до своєї справи, зануренням у процес професійної діяльності він мені й імпонує.

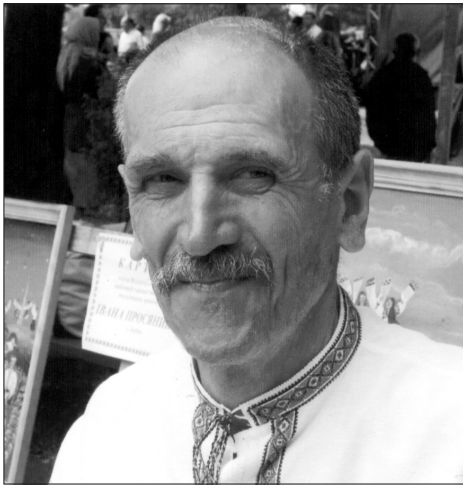
Цікаві метаморфози, які з ним відбуваються, і те, що він переживає уві сні. У його реальному житті насправді нічого цікавого немає, і Фелікс це компенсує побаченням уві сні. Зрештою багато зрозумів і зробив висновки. Було б цікаво, аби вистава мала ще одну частину, в якій ми побачили б, що сталося з персонажем, коли він прокинувся.

Я і Фелікс абсолютно різні, але можу виправдати все, що з ним відбувається. Виправдати всі його вчинки і той вибір, який він нарешті робить. Також додаю те, чого немає в тексті. Це може бути випадок з його дитинства або якісь психологічні проблеми чи комплекси. Він цікавиться комахами, бо комахи менші від нього. А його комплекс, можливо, полягає в тому, що йому важко цікавитися тими, хто однаково з ним розміру, тобто людьми. Але він залишається людиною, намагається прокинутися і знайти себе. Ці його якості мені імпонують і дуже близькі.

У виставі сучасна музика Івана Небесного і сучасний текст. Музично й стилістично ця роль відрізняється від того, що я грав раніше. Складно було знайти певні інтонаційні відтінки. Але я люблю сучасну музику, вона надає сенси і створює певний настрій, втягує в певну атмосферу. Процес був цікавий і складний ще й тому, що цього до нас ще ніхто не співав.

Хотілося б згадати про режисерку Оксану Тараненку. Вона давала нестандартні завдання, дозволяла певну імпровізацію, привносила свої ідеї, мала свій погляд на деякі моменти. Як відомо, актор живе своєю роллю, а режисер – всією виставою. Тому режисер краще розуміє, що треба саме в цей момент і який вигляд має бути в того чи іншого персонажа.

Робота над образом – це постійний процес. Хто завітає на виставу через рік, той побачить певне зростання персонажів і акторів. Хочеться побажати новій виставі “многая літа” і вдячного глядача”.

Іван ПРОСЯНИК

Літо 9600

22 липня – 22 серпня. Місяць калини. Сузір'я Рак, Лев. Покровителі Перун, Лада. Планета Півень (Марс).

Народні назви: *Серпан, Жнивень, Копник, Зарев, Медвак, Спасівець. Spren, Sierpien.*

Рідні імена, благословенні Небесами: *Борислава, Благовіста, Ластівка, Грядислава, Калина, Купава. Барвін, Будим, Гожій, Лебедян, Любомисл, Огневит.*

Серпан подарував нам Небесне Трисвяття (Троєспасся). Всі три Спасителі з нашої Хліборобської держави. Рама – з Припонтиди, Будда – сіверянин, Зороастр – з Тавриди. Тож Вони й освячують плоди рук наших.

2 серпня – народина Володимира Ша-яна, засновника “Ордену Бога Сонця”.

17 серпня 1249 року на річці Сян під Ярославом українські війська на чолі з князем Данилом Галицьким розгромили об'єднані сили башкироугорців та поляків, що несли окатоличення народу Русі-України. Але через три роки (1252) Папа Римський Олександр IV, визнаючи заслуги князя перед Європою (зупинив Батисву навалу), все-таки коронував визначного воїownika.

473 року нашого часу Вселенський патріарх Ізавр власноруч спалив Константинопольську бібліотеку, що налічувала близько 120 тисяч книг про античну культуру та минувшину попередніх цивілізацій.

Нинішня рита – це злиття дуже потужних зоряних випромінювань, що

Колодар

йдуть з осердя Галактики (сузір'я Лева) з Життєдайними початками, що дають **РОД** предвічний та **РОДжаниці** (осіннє Сонцестояння). **Ластівки-Калини** мають всі перспективи використати це сповна, адже вони рішучі, сильні духом і тілом. Вони гої робочі, витончені. Багато атлетів, що мають олімпійські нагороди, – саме **Ластівки-Калини**. Шляхетні у всьому, приклад для молоді. Чоловіки – лицарі. Жінки – Мавки. Потужні думкою, мають здатність заглянути в майбутнє. Тому завжди вибудовують багатоходові комбінації. У потрібну мить діють безпомилково й рішуче. Перемога не забариться. Батьки повинні докладати всіх зусиль, спрямовуючи енергію своїх чад у потрібне русло. Якщо ви знехтуєте цим шансом – берете на себе тяжкий гріх. **Вісті Ізначальні** попереджають в **РОДнику IV, Заповіті 93: “Дитя ваше – Посланець Небесен. Чим ви його обдаруєте – те воно й принесе на Луки Золоті Сварожі, рід ваш чи возвеличуючи, чи вмалюючи”**.

Не прогайте цю риту, не знехтуйте можливість, дану Небесами, відпочинками й нісенітними клопотами. Візьміться за важливу справу, яку виношували роками. Не одразу це принесе вам успіх, лиш згодом. Проте **Ластівки-Калини** повсякчас повинні мати на карбу й сузір'я Рака, що навіть на Левів мають потужний вплив, особливо в останні свої два тижні. Тому остерігайтеся розпочинати значні фінансові оборудки. Найперше це попередження для фермерів, у грудні зернові та технічні культури значно подорожчають через неврожай у Південній півкулі. Все ж Небесні Ракки, повзучи назад, прямують вперед. Спробуйте мати і з цього зиск.

Калина – сакральне дерево України. Її зернята знаходять у горщиках Трипільської культури. Для праукраїнців дохристиянської доби **калина** була уособленням верховної Богині Лади – покровительки безмежного кохання, злюбних пар, відданості як рідній матері, так і Матері Вітчизні. Святини Лади величалися серед величезних **калинових** гаїв, що мали потужні оздоровчі сили. Юдо-християнство їх безжально винищило. Навіть сьогодні деякі “святі отці” намагаються

на це сакральне дерево накласти прокляття. Символ України їм стоїть поперек горла. **“А ми тую червону калину підіймемо...”**

Богиня Лада неспроста подарувала жіноцтву своє священне дерево: воно дивовижне за лікувальною потугою. Найперше фіброміома та болючі місячні. Склянку подрібненої кори залити 0,5 л теплої горілки. Настояти два тижні в теплому, темному місці. В 100 мл перевареної води влити чайну ложку настоянки. Пити перед їдою. Тричі в день. Три тижні. Тиждень перерва. Зробити три східці. При кисті дитинця. 1:1 сік ягід з медом. Перший тиждень натщесерце на кінчику ніжика. Другий – третина чайної ложки. Третій – ранком та ввечері по чайній ложці. Четвертий – по столовій ложці. Перерва місяць. Далі вживати на взворот. Перший тиждень ранком і ввечері по 1 столовій ложці. Далі по столовій ложці раз в день. По тому – ранком та ввечері по чайній. Далі – по третині чайної. Далі – на кінці ножа. Аритмія. Квіти калини, глоду, дикої яблуні, шипшини, валеріани. Порівну. 1 ст. л. збору залити 300 мл окропу. Настояти ніч вкутаним. Вживати натщесерце та перед сном по 2 ст. л. Загроза викидня. Пити впродовж дня ковточками подрібнену кору калини. 3-4 г на склянку окропу. Настояти 2 години вкутаним.

Ми так звикли до **сморОДини**, навіть не помічаємо її сакральної назви, що носить ім'я Бога Творця. Відтак, це згода з дивними цілющими властивостями, особливо дика. Вона віддавна плекалася в Києві-граді і на княжих дворах, і на Долі й Подолі далекого Х сторіччя. Її, облагороджуючи, пересаджували з дібров та пуш. Батьківщина смородини саме Україна, бо в Азії та Африці її не знають. Не прижилася вона й в Америці, хоч туди її завозили з Карпат наші переселенці.

Найбільше в цій непоказній ягоді заліза та міді – головних складників нашої крові. І цим вона дорогоцінна. Бруньки смородини були головною золотинкою знаменитої “Кальчиби діда Горасима”, що складалася з бруньок 33 дерев, зібраних у березні.

Найперш сік смородини вкрай бажаний людям, що страждають серцевими захворюваннями. При аритмії необхідно пити тричі на день по 100 мл її соку. За два тижні будете здивовані наслідками. В таких кількостях вживають сік і при виразковій недужі шлунка, підвищеному тиску крові, не докрів'ї. При грипові це незамінний засіб оздоровлення, бо ж насичує тіло вітамінами, діє збадьорююче. Особливо бажана дітям, що погано розвиваються, тугодумні, мляві. Якщо ваше дитя питиме сік свіжої смородини разом із морквяним соком (я називаю це еліксиром для розумних) – порадується успіхам у школі, допитливості, кмітливості – характерним рисам українця.

Чоловікам потрібно взяти цю ягоду на карб тому, що вона дуже корисна при простатитові, при каменях у сечовику, набряках ниркового походження. 30 (свіжих чи сухих) ягід смородини заливають у глиняному горщику склянкою окропу. Настояють ніч вкутаним. Вживати по столовій ложці 6-7 разів на день, теплим.

Тато, коли їм перевеснувало за 80, щоліта, цілісний червень пили чай зі смородинових листя, очищаючи судини від шлаків, солей, накіпів, розріджуючи кров, відновлюючи чутливість нейронів, виганяючи біль із суглобів, радячи перевесникам при поперекових негараздах (радикулітові). Насушіть цей безкоштовний дорогоцінний скарб. Пийте вволю, тоді, коли хочеться пити. До двох літрів в день. Спочатку сеча у вас піде темною, до коричневої, аж вонявою. Але через два тижні зробиться світлою, мов у маляти. Суглобам повернеться рухомість, міне забудькуватість (але у вересні закріпіть ці позитивні наслідки оздоровлення листям гірко двоопатевого, що значно поліпшує насичення мозку киснем). Людям срібного віку бажано пити смородиновий лист, бо він прибирає різні старечі плями зі шкіри.

А які ж огірки без смородинових листя та щиріці! Мама солили з ним навіть масло. І цілюше, і смачне!

Цінуйте ці помічні приписи – вони вершинні медичні надбання нашого древнього наРОДу.

ТИЖНЕВИК ВСЕУКРАЇНСЬКОГО
ТОВАРИСТВА «ПРОСВІТА»
ІМЕНІ ТАРАСА ШЕВЧЕНКА

АНОНС

Звернення до наших читачів, передплатників, просвітян

Друзі! Тижневик “Слово Просвіти” – один із небагатьох нині існуючих островів незалежного українського слова в інформаційному морі – за певного “сприяння” нашої влади опинився на межі припинення свого існування. І тільки ми самі, хто любить, шанує і дорожить українським правдивим і об'єктивним словом можемо допомогти “Слову Просвіти”. Будь-яка фінансова підтримка видання – це вагомий внесок в українську справу. Тож подаємо Вам наші банківські реквізити:

АТ КБ “ПРИВАТБАНК” (ЄДРПОУ банку 14360570, код банку 305299) відкрито рахунок: № UA263052990000026004036804116; отримувач: ГО “Всеукраїнське товариство “Просвіта” ім. Тараса Шевченка; код ЄДРПОУ: 00031756.

Призначення платежу заповнюється платником так, щоб надати повну інформацію про платіж.

Засновник:
Всеукраїнське
товариство “Просвіта”
імені Тараса Шевченка
Реєстраційне свідоцтво
КВ № 4066
від 02.03.2000 р.

Шеф-редактор
Павло **МОВЧАН**

Головний редактор
Ігор **ЗОЦ**

Редколегія
Любов **ГОЛОТА** (голова)

Павло **МОВЧАН**
Микола **ТИМОШИК**
Георгій **ФІЛІПЧУК**
Микола **ГОЛОМША**
Юрій **ГАНДЗЮК**
Галина **ДАЦЮК**
Євген **БУКЕТ**

Відповідальний секретар
Ірина **ШЕВЧУК**

Літературна редакторка
Галина **ДАЦЮК**

Коректорка
Олена **ГЛУШКО**

Комп'ютерна верстка
Ірина **ШЕВЧУК**

Бухгалтерія
279-41-46

Адреса редакції:
вул. Хрещатик, 10-Б,
м. Київ, 01001

E-mail: slovo_prosvity@ukr.net

Надруковано в ТОВ “Мега-Поліграф”,
04073 м. Київ,
вул. Марка Вовчка, 12/14.

Листування з читачами –
тільки на сторінках газети.
Відповідальність за достовірність
інформації несуть автори.
Редакція залишає за собою право
редагування та скорочення текстів.
Редакція не завжди поділяє
погляди своїх авторів.
При використанні наших публікацій
посилання на “Слово Просвіти”
обов'язкове.

Індекс газети
“Слово Просвіти” – 30617

